

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

WWW.KETAB.BIR

دائرة المعارف تاريفى رویدادهاى تاريخ اسلام

جلد چهارم

«از سال ۷۵۱ تا ۱۰۰۰ هجرى»

دکتر عبد السلام ترمانينى

ترجمه

على اكبر امامى حجتى

مصطفى شفيعى

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامى

رویدادهای تاریخ اسلام

جلد چهارم «از سال ۷۵۱ تا ۱۰۰۰ هجری»

دکتر عبد السلام ترمانینی

ترجمه: علی اکبر امامی حجتی و مصطفی شفیعی

ناشر: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه: پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت (ع)

سرپرستار: محمدباقر انصاری

ویراستار: فاطمه رجبی بهشت آباد

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

عنوان: ۱۸؛ مسلسل: ۷۴۱

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۳؛ ص.ب: ۳۶۸۸/۳۷۱۸۵، کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز پخش: ۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۰۲۵-۳۷۸۳۲۸۳۳

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن: ۶۶۹۵۱۵۳۴

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir؛ رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir؛ فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

سرشناسه:

ترمانینی، عبد السلام، ۱۹۱۳-م.

عنوان قراردادی:

احداث تاریخ الاسلامی بترتیب السنین یشتمل علی اهم احداث التاريخ الاسلامی مع ترجمه لاشهر الاعلام و تعریف بالمواقع والبلدان، فارسی

عنوان و نام پدیدآور:

دائرة المعارف تاریخی رویدادهای تاریخ اسلام / عبد السلام ترمانینی؛ ترجمه علی اکبر امامی حجتی و مصطفی شفیعی؛ تهیه پژوهشکده تاریخ و

سیره اهل بیت (ع)

مشخصات نشر:

قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۵

مشخصات ظاهری:

ج.

شابک:

.. (دوره):

.. (ج. ۴): ۳۲۴ ص: ۴۰۰۰۰ ریال:

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت:

جلد چهارم، ترجمه علی اکبر امامی حجتی و مصطفی شفیعی

یادداشت:

نمایه

مندرجات:

ج. ۱. از آغاز تا ۲۵۰ هجری- ج. ۲. از سال ۲۵۱ تا ۵۰۰ هجری- ج. ۳. از سال ۵۰۱ تا ۷۵۰ هجری- ج. ۴. از سال ۷۵۱ تا ۱۰۰۰ هجری.

موضوع:

اسلام- تاریخ- دائرة المعارفها

موضوع:

اسلام- تاریخ- گاهشماری

موضوع:

کشورهای اسلامی- تاریخ- دائرة المعارف

موضوع:

کشورهای اسلامی- تاریخ- گاهشماری

شناسه افزوده:

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت (ع)

ردمبندی کنگره:

DS ۳۵/۶۲۷/ت۴ الف ۳۰۴۱ ۱۳۸۵

ردمبندی دیویی:

۹۰۹/۰۹۷۶۷۱

شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۶۳۵۶۶

فہرست

۴۳	درگذشتگان	۳۱	سخنی با خواننده
۴۳	ابن جابر قیسی	۳۵	هشدار!
۴۳	ابن تغلق شاه	۳۷	پیشگفتار
۴۳	ابن عدیم (ناصرالدین)	۳۷	۱. فروپاشی دولت اسلام در اندلس
۴۳	عثمان زیانی	۳۸	۲. ممالیک مصر
۴۳	ابوالحسن مرینی (منصور)	۳۸	۳. عثمانیان
۴۵	بی‌نوشت‌ها	۳۹	۴. دولت‌های شمال آفریقا
۴۵	سال ۷۵۳ ق / ۱۳۵۲ - ۱۳۵۳ م	۳۹	۵. حضور پرتغال در هند
۴۵	رویدادها	۳۹	۶. بیداری اروپا
۴۵	بلایای طبیعی		
۴۵	وقایع نظامی		
۴۶	درگذشتگان		
۴۶	ابن زنبور		
۴۶	ابن شنار (یدرالدین)		
۴۶	ابن هذیل تجیبی غرناطی		
۴۷	بی‌نوشت‌ها		
۴۷	سال ۷۵۴ ق / ۱۳۵۳ - ۱۳۵۴ م		
۴۷	رویدادها		
۴۷	وقایع نظامی		
۴۷	درگذشتگان		
۴۷	ابن فخر اندلسی		
۴۷	ابن کتبی		
۴۸	ابن نقاش		
۴۸	ابو حیان اندلسی		
۴۸	حاکم بأمرالله (ثانی)		
۴۸	بی‌نوشت‌ها		

رویدادهای تاریخ اسلام

(از سال هفتصد و پنجاه و یک تا سال هزار هجری)

	رویدادهای تاریخ اسلام از ۷۵۱ - ۷۶۰ ق
۴۱	سال ۷۵۱ ق / ۱۳۵۰ - ۱۳۵۱ م
۴۱	رویدادها
۴۱	وقایع نظامی
۴۱	درگذشتگان
۴۱	ابن قیم جوزیه
۴۲	حسین تنوخی
۴۲	فضل حفصی
۴۲	بی‌نوشت‌ها
۴۲	سال ۷۵۲ ق / ۱۳۵۱ - ۱۳۵۲ م
۴۲	رویدادها
۴۳	وقایع نظامی

۵۳..... رویدادها.	۴۸..... سال ۷۵۵ ق / ۱۳۵۴ - ۱۳۵۵ م
۵۴..... درگذشتگان	۴۸..... رویدادها.
۵۴..... ابن کثر حنبلی	۴۸..... بلایای طبیعی
۵۴..... ابن عیاش خزرجی	۴۸..... وقایع نظامی
۵۴..... ابو عنان مرینی	۴۸..... درگذشتگان
۵۵..... صرغتمش ناصری	۴۹..... ابن فصیح
۵۵..... یوسفی	۴۹..... ابوالفضل مرینی
۵۵..... پی‌نوشت‌ها	۴۹..... سبکی (جمال‌الدین)
۵۵..... سال ۷۶۰ ق / ۱۳۵۸ - ۱۳۵۹ م	۴۹..... یوسف نصری
۵۵..... رویدادها.	۵۰..... پی‌نوشت‌ها
۵۶..... درگذشتگان	۵۰..... سال ۷۵۶ ق / ۱۳۵۴ - ۱۳۵۵ م
۵۶..... جمال‌الدین حلبی	۵۰..... رویدادها.
۵۶..... رضوان نصری	۵۰..... درگذشتگان
۵۶..... سعید مرینی	۵۰..... ابن مغربی
۵۶..... سلیمان بن اورخان	۵۰..... سبکی (تقی‌الدین)
۵۷..... شریف غرناطی	۵۰..... ایجی
۵۷..... پی‌نوشت‌ها	۵۱..... ابن معن
	۵۱..... پی‌نوشت‌ها
رویدادهای تاریخ اسلام از ۷۶۱ - ۷۷۰ ق	۵۱..... سال ۷۵۷ ق / ۱۳۵۶ م
۵۷..... سال ۷۶۱ ق / ۱۳۵۹ - ۱۳۶۰ م	۵۱..... رویدادها.
۵۷..... رویدادها.	۵۱..... درگذشتگان
۵۷..... درگذشتگان	۵۱..... ابن جرّی غرناطی (ابوعبدالله)
۵۷..... ابن هشام انصاری	۵۱..... ابن قاضی عسکر
۵۸..... اسماعیل نصری	۵۱..... آبلی
۵۸..... سلطان اورخان	۵۱..... حسن بزرگ جلایری
۵۸..... غزّی (شمس‌الدین)	۵۲..... پی‌نوشت‌ها
۵۸..... فودودی (حسن)	۵۲..... سال ۷۵۸ ق / ۱۳۵۶ - ۱۳۵۷ م
۵۹..... فیاض بن مهنّا	۵۲..... وقایع نظامی
۵۹..... قریلیانی	۵۲..... درگذشتگان
۵۹..... ملک صالح قلاوونی	۵۲..... اتقانی (قوام‌الدین)
۵۹..... پی‌نوشت‌ها	۵۲..... ارغون کاملی
۶۰..... سال ۷۶۲ ق / ۱۳۶۰ - ۱۳۶۱ م	۵۲..... برنی
۶۰..... رویدادها.	۵۲..... شیخو ناصری
۶۰..... وقایع نظامی	۵۳..... طرسوسی
۶۰..... درگذشتگان	۵۳..... مقرّی (جدّ)
۶۰..... ابن عابد انصاری	۵۳..... پی‌نوشت‌ها
۶۰..... ایدمر جلدکی	۵۳..... سال ۷۵۹ ق / ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸ م

۶۶	پی‌نوشت‌ها	۶۰	زیلعی (جمال‌الدین)
۶۶	سال ۷۶۶ ق / ۱۳۶۴ - ۱۳۶۵ م	۶۰	مغلطای بکجری
۶۶	وقایع نظامی	۶۰	ناصر حسن
۶۶	درگذشتگان	۶۱	پی‌نوشت‌ها
۶۶	ابن تافراکین	۶۱	سال ۷۶۳ ق / ۱۳۶۱ - ۱۳۶۲ م
۶۷	قطب‌الدین رازی	۶۱	رویدادها
۶۷	پی‌نوشت‌ها	۶۱	وقایع نظامی
۶۷	سال ۷۶۷ ق / ۱۳۶۵ - ۱۳۶۶ م	۶۱	درگذشتگان
۶۷	رویدادها	۶۱	ابن صاحب
۶۷	دانشگاه‌ها	۶۲	ابن صفوان قیسی
۶۷	اکتشافات جغرافیایی	۶۲	ابن قلانسی
۶۷	وقایع نظامی	۶۲	ابن مفلح مقدسی
۶۷	درگذشتگان	۶۲	تاشفین مرینی
۶۷	ابن ابی‌طرطور	۶۲	ابوسالم مرینی
۶۷	ابن جماعه کنانی	۶۳	پی‌نوشت‌ها
۶۸	ابن صدقه	۶۳	سال ۷۶۴ ق / ۱۳۶۲ - ۱۳۶۳ م
۶۸	ست العرب	۶۳	رویدادها
۶۸	منتصر مرینی (ابوزیان)	۶۳	بلاای طبیعی
۶۸	فودودی (عمر)	۶۳	درگذشتگان
۶۹	پی‌نوشت‌ها	۶۳	ابن الربوه
۶۹	سال ۷۶۸ ق / ۱۳۶۶ - ۱۳۶۷ م	۶۳	ابن جعفر غرناطی
۶۹	وقایع نظامی	۶۴	ابن شاکر کتبی
۶۹	درگذشتگان	۶۴	صلاح صفدی
۶۹	ابن حاج غرناطی	۶۴	مجاهد رسولی
۷۰	ابن قروینه	۶۴	پی‌نوشت‌ها
۷۰	ابن نباته	۶۵	سال ۷۶۵ ق / ۱۳۶۳ - ۱۳۶۴ م
۷۰	ابن یحیی عزفی	۶۵	رویدادها
۷۰	کورانی (جمال‌الدین)	۶۵	بلاای طبیعی
۷۰	یلبغا عمری	۶۵	وقایع نظامی
۷۱	یافعی	۶۵	درگذشتگان
۷۱	پی‌نوشت‌ها	۶۵	ابن عاشر
۷۱	سال ۷۶۹ ق / ۱۳۶۷ - ۱۳۶۸ م	۶۵	ابن عدیم (شهاب‌الدین)
۷۱	وقایع نظامی	۶۵	ابن هلال مقدسی
۷۲	حمله غرناطیان	۶۵	بلوی
۷۲	درگذشتگان	۶۵	دنیسری
۷۲	ابن عقیل	۶۶	شقوری
۷۲	شبللی	۶۶	محمد وفا شاذلی

۸۹	ابن مرزوق خطیب (تلمسانی)
۸۹	قیراطی
۸۹	پی‌نوشت‌ها
۸۹	سال ۷۸۲ ق / ۱۳۸۰ - ۱۳۸۱ م
۸۹	رویدادها
۹۰	وقایع نظامی
۹۰	درگذشتگان
۹۰	ابن ابی‌العزّ
۹۰	ابن لبّ غرناطی
۹۰	برکه یلیغوی
۹۰	پی‌نوشت‌ها
۹۰	سال ۷۸۳ ق / ۱۳۸۱ - ۱۳۸۲ م
۹۰	رویدادها
۹۰	بلایای طبیعی
۹۱	وقایع نظامی
۹۱	درگذشتگان
۹۱	ابن عزّام
۹۱	اذرعی
۹۱	جویریّه هکاری
۹۱	عمّاری
۹۱	پی‌نوشت‌ها
۹۲	سال ۷۸۴ ق / ۱۳۸۲ - ۱۳۸۳ م
۹۲	رویدادها
۹۲	دولت آل جلایر
۹۲	وقایع نظامی
۹۲	درگذشتگان
۹۲	ابن قوام‌الدین
۹۲	حسین جلایری
۹۲	پی‌نوشت‌ها
۹۲	سال ۷۸۵ ق / ۱۳۸۳ - ۱۳۸۴ م
۹۲	رویدادها
۹۳	وقایع نظامی
۹۳	درگذشتگان
۹۳	ابن جزّی غرناطی (ابوجعفر)
۹۳	سعدی
۹۳	پی‌نوشت‌ها

۸۳	ابن شاطر
۸۳	ابن عبدالبر
۸۳	قونوی (جمال‌الدین)
۸۴	قشتالی
۸۴	پی‌نوشت‌ها
۸۴	سال ۷۷۸ ق / ۱۳۷۶ - ۱۳۷۷ م
۸۴	رویدادها
۸۴	درگذشتگان
۸۴	اشرف شعبان (دوم)
۸۴	افضل رسولی
۸۵	رعینی
۸۵	فاطمه تنوخی
۸۵	محب‌الدین حلبی
۸۵	پی‌نوشت‌ها
۸۵	سال ۷۷۹ ق / ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ م
۸۵	رویدادها
۸۵	بلایای طبیعی
۸۵	وقایع نظامی
۸۵	درگذشتگان
۸۵	ابن بطوطه
۸۶	ابن حبیب حلبی
۸۷	ابو جعفر غرناطی
۸۷	اینک بدری
۸۷	پی‌نوشت‌ها
۸۷	سال ۷۸۰ ق / ۱۳۷۸ - ۱۳۷۹ م
۸۷	رویدادها
۸۷	وقایع نظامی
۸۸	درگذشتگان
۸۸	ابن جابر غرناطی
۸۸	ابن خلدون (ابوزکریا)
۸۸	تلمسانی (پدر)
۸۸	پی‌نوشت‌ها

رویدادهای تاریخ اسلام از ۷۸۱ - ۷۹۰ ق

۸۹	سال ۷۸۱ ق / ۱۳۷۹ - ۱۳۸۰ م
۸۹	درگذشتگان

رویدادهای تاریخ اسلام از ۷۹۱ - ۸۰۰ ق

۹۸	سال ۷۹۱ ق / ۱۳۸۸ - ۱۳۸۹ م
۹۸	رویدادها
۹۸	فرار برق و دستگیری وی
۹۸	بلایای طبیعی
۹۸	وقایع نظامی
۹۹	درگذشتگان
۹۹	ابن ابی رضی
۹۹	ابوحمّو زبانی
۹۹	ابن یعیش صنعانی
۹۹	اشقتمر ناصری
۱۰۰	نقشبندی
۱۰۰	پی نوشت ها
۱۰۰	سال ۷۹۲ ق / ۱۳۸۹ - ۱۳۹۰ م
۱۰۰	رویدادها
۱۰۰	وقایع نظامی
۱۰۱	درگذشتگان
۱۰۱	ابن سند
۱۰۱	ابن ظهیره
۱۰۱	ابن عبّاد رندی
۱۰۱	تّبّانی
۱۰۱	حافظ شیرازی
۱۰۲	سلطان مراد اول
۱۰۲	تلمسانی (پسر)
۱۰۳	پی نوشت ها
۱۰۳	سال ۷۹۳ ق / ۱۳۹۰ - ۱۳۹۱ م
۱۰۳	رویدادها
۱۰۳	وقایع نظامی
۱۰۳	درگذشتگان
۱۰۳	ابن الشهید
۱۰۴	ابن کورانی
۱۰۴	ابوالعباس قرشی
۱۰۴	سعد تفتازانی
۱۰۴	غنی بالله نصری
۱۰۴	کنیعی
۱۰۴	ناصر زیدی

۹۳	سال ۷۸۶ ق / ۱۳۸۴ - ۱۳۸۵ م
۹۳	رویدادها
۹۳	درگذشتگان
۹۳	ابن شهاب همدانی
۹۳	بابرتی
۹۴	برجی
۹۴	پی نوشت ها
۹۴	سال ۷۸۷ ق / ۱۳۸۵ - ۱۳۸۶ م
۹۴	رویدادها
۹۴	بلایای طبیعی
۹۴	وقایع نظامی
۹۴	درگذشتگان
۹۴	ابن عدیم (جمال الدین)
۹۴	دمنهوری
۹۴	ظریف تونسلی
۹۵	پی نوشت ها
۹۵	سال ۷۸۸ ق / ۱۳۸۶ - ۱۳۸۷ م
۹۵	رویدادها
۹۵	درگذشتگان
۹۵	ابن زمکحل
۹۵	مراغی (شرف الدین)
۹۵	قونوی (شمس الدین)
۹۵	پی نوشت ها
۹۵	سال ۷۸۹ ق / ۱۳۸۷ - ۱۳۸۸ م
۹۵	رویدادها
۹۶	درگذشتگان
۹۶	ابن ماسای
۹۷	پی نوشت ها
۹۷	سال ۷۹۰ ق / ۱۳۸۸ م
۹۷	رویدادها
۹۷	وقایع نظامی
۹۷	درگذشتگان
۹۷	ابن جماعه (برهان الدین)
۹۷	ابن عتاتقی
۹۷	انبابی
۹۸	شاطبی
۹۸	پی نوشت ها

۱۲۲..... سال ۸۰۷ ق / ۱۴۰۴ - ۱۴۰۵ م	۱۱۷..... پی‌نوشت‌ها
۱۲۲..... رویدادها	۱۱۷..... سال ۸۰۲ ق / ۱۳۹۹ - ۱۴۰۰ م
۱۲۳..... درگذشتگان	۱۱۷..... وقایع نظامی
۱۲۳..... ابن‌احمر	۱۱۷..... درگذشتگان
۱۲۳..... ابن‌وفا شاذلی	۱۱۷..... بلیسی
۱۲۳..... تیمور لنگ	۱۱۸..... خوند شیرین
۱۲۴..... پی‌نوشت‌ها	۱۱۸..... پی‌نوشت‌ها
۱۲۴..... سال ۸۰۸ ق / ۱۴۰۵ - ۱۴۰۶ م	۱۱۸..... سال ۸۰۳ ق / ۱۴۰۰ - ۱۴۰۱ م
۱۲۴..... رویدادها	۱۱۸..... رویدادها
۱۲۴..... درگذشتگان	۱۱۸..... وقایع نظامی
۱۲۴..... ابن حبیب حلبی (ابوالعز)	۱۱۸..... درگذشتگان
۱۲۴..... ابن‌خلدون (ابوزید)	۱۱۸..... اشرف رسولی
۱۲۵..... ابن‌غراب	۱۱۹..... ابن‌عرفه
۱۲۶..... خلیفه متوکل علی‌الله (اول)	۱۱۹..... فاطمه مقدسیه
۱۲۶..... دمیری	۱۱۹..... ملطی
۱۲۶..... سبکی (بدرالدین)	۱۱۹..... مناوی
۱۲۶..... پی‌نوشت‌ها	۱۱۹..... پی‌نوشت‌ها
۱۲۷..... سال ۸۰۹ ق / ۱۴۰۶ - ۱۴۰۷ م	۱۱۹..... سال ۸۰۴ ق / ۱۴۰۱ - ۱۴۰۲ م
۱۲۷..... رویدادها	۱۱۹..... رویدادها
۱۲۷..... وقایع نظامی	۱۱۹..... وقایع نظامی
۱۲۷..... درگذشتگان	۱۲۰..... درگذشتگان
۱۲۷..... ابن‌خطیب منصوریه	۱۲۰..... ابن‌ابی‌حمو زبانی
۱۲۷..... ابن‌دقماق	۱۲۰..... ابن‌ملقن (سراج‌الدین)
۱۲۷..... ابن‌قنفذ قسطنطینی	۱۲۰..... بسکری
۱۲۷..... تقتمش	۱۲۰..... پی‌نوشت‌ها
۱۲۸..... حکم ظاهری	۱۲۱..... سال ۸۰۵ ق / ۱۴۰۲ - ۱۴۰۳ م
۱۲۸..... پی‌نوشت‌ها	۱۲۱..... رویدادها
۱۲۸..... سال ۸۱۰ ق / ۱۴۰۷ - ۱۴۰۸ م	۱۲۱..... درگذشتگان
۱۲۸..... رویدادها	۱۲۱..... بلقینی (سراج‌الدین)
۱۲۸..... درگذشتگان	۱۲۱..... سلطان بایزید اول
۱۲۸..... ابن‌خطیب داریا	۱۲۲..... عبدالجبار خوارزمی
۱۲۹..... محمدسابع نصری	۱۲۲..... پی‌نوشت‌ها
۱۲۹..... شبک شعبانی	۱۲۲..... سال ۸۰۶ ق / ۱۴۰۳ - ۱۴۰۴ م
۱۲۹..... پی‌نوشت‌ها	۱۲۲..... وقایع نظامی
	۱۲۲..... درگذشتگان
	۱۲۲..... حافظ عراقی
	۱۲۲..... پی‌نوشت‌ها
رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۱۱ - ۸۲۰ ق	
۱۲۹..... سال ۸۱۱ ق / ۱۴۰۸ - ۱۴۰۹ م	

۱۳۵	پی‌نوشت‌ها	۱۲۹	رویدادها
۱۳۵	سال ۸۱۶ ق / ۱۴۱۳ - ۱۴۱۴ م	۱۲۹	وقایع نظامی
۱۳۵	رویدادها	۱۲۹	درگذشتگان
۱۳۵	وقایع نظامی	۱۲۹	ابن عدیم (جمال‌الدین)
۱۳۵	درگذشتگان	۱۳۰	اوحدی
۱۳۵	ابن حجی (شهاب‌الدین)	۱۳۰	یلغا سالی
۱۳۵	ابن زقاعه	۱۳۰	پی‌نوشت‌ها
۱۳۵	ابن نفیس تبریزی	۱۳۰	سال ۸۱۲ ق / ۱۴۰۹ - ۱۴۱۰ م
۱۳۶	باعونی (شهاب‌الدین)	۱۳۰	رویدادها
۱۳۶	شریف جرجانی	۱۳۰	وقایع نظامی
۱۳۶	عایشه مقدسیه	۱۳۰	درگذشتگان
۱۳۶	پی‌نوشت‌ها	۱۳۰	جلال بغدادی
۱۳۶	سال ۸۱۷ ق / ۱۴۱۴ - ۱۴۱۵ م	۱۳۰	جمال‌الدین البیری
۱۳۶	رویدادها	۱۳۱	خزرجی (ابن وهّاس)
۱۳۶	وقایع نظامی	۱۳۱	پی‌نوشت‌ها
۱۳۷	درگذشتگان	۱۳۱	سال ۸۱۳ ق / ۱۴۱۰ - ۱۴۱۱ م
۱۳۷	فیروزآبادی	۱۳۱	رویدادها
۱۳۷	نوروز حافظی	۱۳۱	وقایع نظامی
۱۳۷	پی‌نوشت‌ها	۱۳۱	درگذشتگان
۱۳۷	سال ۸۱۸ ق / ۱۴۱۵ - ۱۴۱۶ م	۱۳۱	احمد جلایری
۱۳۷	رویدادها	۱۳۲	پی‌نوشت‌ها
۱۳۷	وقایع نظامی	۱۳۲	سال ۸۱۴ ق / ۱۴۱۱ - ۱۴۱۲ م
۱۳۸	درگذشتگان	۱۳۲	رویدادها
۱۳۸	دمرداش ظاهری	۱۳۲	درگذشتگان
۱۳۸	پی‌نوشت‌ها	۱۳۲	خلیل بن میرانشاه
۱۳۸	سال ۸۱۹ ق / ۱۴۱۶ - ۱۴۱۷ م	۱۳۲	ملک صالح حاجی (ثانی)
۱۳۸	رویدادها	۱۳۳	پی‌نوشت‌ها
۱۳۸	وقایع نظامی	۱۳۳	سال ۸۱۵ ق / ۱۴۱۲ - ۱۴۱۳ م
۱۳۸	درگذشتگان	۱۳۳	رویدادها
۱۳۸	ابن جماعه (حفید)	۱۳۳	وقایع نظامی
۱۳۹	ابن مراغی (ابوالیمن)	۱۳۳	درگذشتگان
۱۳۹	پی‌نوشت‌ها	۱۳۳	ابن حسبانی
۱۳۹	سال ۸۲۰ ق / ۱۴۱۷ - ۱۴۱۸ م	۱۳۳	ابن شحنه
۱۳۹	رویدادها	۱۳۴	اعظم شاه غیاث‌الدین
۱۳۹	وقایع نظامی	۱۳۴	ابن هائم (شهاب‌الدین)
۱۳۹	درگذشتگان	۱۳۴	تغری بردی اتابکی
۱۳۹	شیخ بدرالدین	۱۳۴	ملک ناصر فرج

۱۴۵	درگذشتگان	۱۴۰	یوسف سوم نصری
۱۴۵	بیجوری	۱۴۰	پی‌نوشت‌ها
۱۴۵	دهلوی		
۱۴۵	سلیمان جلیبی		رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۲۱ - ۸۳۰ ق
۱۴۵	پی‌نوشت‌ها	۱۴۰	سال ۸۲۱ ق / ۱۴۱۸ - ۱۴۱۹ م
۱۴۵	سال ۸۲۶ ق / ۱۴۲۲ - ۱۴۲۳ م	۱۴۰	رویدادها
۱۴۵	رویدادها	۱۴۰	درگذشتگان
۱۴۵	درگذشتگان	۱۴۰	ابن ابی‌الفرج
۱۴۵	ابوزرعه	۱۴۱	الطنیفا ظاهری
۱۴۶	پی‌نوشت‌ها	۱۴۱	ابن بیسای
۱۴۶	سال ۸۲۷ ق / ۱۴۲۳ - ۱۴۲۴ م	۱۴۱	قلقشندی
۱۴۶	وقایع نظامی	۱۴۱	پی‌نوشت‌ها
۱۴۶	درگذشتگان	۱۴۱	سال ۸۲۲ ق / ۱۴۱۹ - ۱۴۲۰ م
۱۴۶	ابن جابر مکناسی	۱۴۱	رویدادها
۱۴۶	تنبک علانی	۱۴۱	درگذشتگان
۱۴۶	حافظ بزازی	۱۴۲	تندو بنت حسین جلایری
۱۴۶	خوارزمی (شمس‌الدین)	۱۴۲	پی‌نوشت‌ها
۱۴۷	دمامینی	۱۴۲	سال ۸۲۳ ق / ۱۴۲۰ - ۱۴۲۱ م
۱۴۷	ناصر رسولی	۱۴۲	رویدادها
۱۴۷	پی‌نوشت‌ها	۱۴۲	درگذشتگان
۱۴۷	سال ۸۲۸ ق / ۱۴۲۴ - ۱۴۲۵ م	۱۴۲	ابن قاضی سماونه
۱۴۷	سال ۸۲۹ ق / ۱۴۲۵ - ۱۴۲۶ م	۱۴۲	عثمان مرینی
۱۴۷	رویدادها	۱۴۲	پی‌نوشت‌ها
۱۴۷	وقایع نظامی	۱۴۲	سال ۸۲۴ ق / ۱۴۲۱ م
۱۴۷	درگذشتگان	۱۴۲	رویدادها
۱۴۷	ابن عاصم غرناطی	۱۴۳	وقایع نظامی
۱۴۸	اینال نوروزی	۱۴۳	درگذشتگان
۱۴۸	حصنی (تقی‌الدین)	۱۴۳	ابن روّاد
۱۴۸	هروی	۱۴۳	بلقینی (جلال‌الدین)
۱۴۸	پی‌نوشت‌ها	۱۴۳	سرمینی حلبی
۱۴۸	سال ۸۳۰ ق / ۱۴۲۶ - ۱۴۲۷ م	۱۴۳	سلطان محمد اول
۱۴۸	وقایع نظامی	۱۴۴	ملک ظاهر ططر
۱۴۸	درگذشتگان	۱۴۴	ملک مؤید شیخ
۱۴۹	بشتکی	۱۴۴	پی‌نوشت‌ها
۱۴۹	محمد غزالی (حفید)	۱۴۵	سال ۸۲۵ ق / ۱۴۲۱ - ۱۴۲۲ م
۱۴۹	منصور رسولی	۱۴۵	رویدادها
۱۴۹	پی‌نوشت‌ها	۱۴۵	وقایع نظامی

۱۵۴	پی‌نوشت‌ها
۱۵۴	سال ۸۳۶ ق / ۱۴۳۲ - ۱۴۳۳ م
۱۵۴	درگذشتگان
۱۵۴	ملک اشرف ایوبی
۱۵۴	پی‌نوشت‌ها
۱۵۴	سال ۸۳۷ ق / ۱۴۳۳ - ۱۴۳۴ م
۱۵۴	رویدادها
۱۵۵	درگذشتگان
۱۵۵	ابن حجة حموی
۱۵۵	عبدالعزیز حفصی
۱۵۵	پی‌نوشت‌ها
۱۵۵	سال ۸۳۸ ق / ۱۴۳۴ - ۱۴۳۵ م
۱۵۵	درگذشتگان
۱۵۵	امیرزاده تیموری
۱۵۵	دلجی
۱۵۶	پی‌نوشت‌ها
۱۵۶	سال ۸۳۹ ق / ۱۴۳۵ - ۱۴۳۶ م
۱۵۶	رویدادها
۱۵۶	درگذشتگان
۱۵۶	ابن شاهرخ تیموری
۱۵۶	تاج شویکی
۱۵۶	کاشی (غیاث‌الدین)
۱۵۶	پی‌نوشت‌ها
۱۵۷	سال ۸۴۰ ق / ۱۴۳۶ - ۱۴۳۷ م
۱۵۷	درگذشتگان
۱۵۷	ارغون‌شاه نوروزی
۱۵۷	قاضی‌زاده
۱۵۷	پی‌نوشت‌ها

رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۴۱ - ۸۵۰ ق

۱۵۸	سال ۸۴۱ ق / ۱۴۳۷ - ۱۴۳۸ م
۱۵۸	رویدادها
۱۵۸	درگذشتگان
۱۵۸	اسکندر بن قرايوسف
۱۵۸	خضر حکیم
۱۵۸	سبط بن عجمی
۱۵۹	علاء‌الدین بخاری

رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۳۱ - ۸۴۰ ق

۱۴۹	سال ۸۳۱ ق / ۱۴۲۷ - ۱۴۲۸ م
۱۴۹	رویدادها
۱۴۹	درگذشتگان
۱۴۹	ابن عبدالدائم عسقلانی
۱۴۹	پی‌نوشت‌ها
۱۵۰	سال ۸۳۲ ق / ۱۴۲۸ - ۱۴۲۹ م
۱۵۰	وقایع نظامی
۱۵۰	درگذشتگان
۱۵۰	ابو الطیب فاسی
۱۵۰	جمشید بن مسعود
۱۵۰	قطب جیلی
۱۵۰	پی‌نوشت‌ها
۱۵۰	سال ۸۳۳ ق / ۱۴۲۹ - ۱۴۳۰ م
۱۵۰	رویدادها
۱۵۱	درگذشتگان
۱۵۱	ابن جزری
۱۵۱	ابن کرمانی
۱۵۱	ازبک دودار
۱۵۱	حافظ ابرو
۱۵۲	مستعین بالله
۱۵۲	ملک صالح محمد
۱۵۲	نصرالله عجمی
۱۵۲	پی‌نوشت‌ها
۱۵۲	سال ۸۳۴ ق / ۱۴۳۰ - ۱۴۳۱ م
۱۵۲	وقایع نظامی
۱۵۲	درگذشتگان
۱۵۳	ابن خطیب الدهشه
۱۵۳	آقبای تمرازی
۱۵۳	فناری شمس‌الدین
۱۵۳	پی‌نوشت‌ها
۱۵۳	سال ۸۳۵ ق / ۱۴۳۱ - ۱۴۳۲ م
۱۵۳	رویدادها
۱۵۳	درگذشتگان
۱۵۳	ابن سفاح
۱۵۴	ابوالحجاج یوسف چهارم ابن‌احمر

۱۵۹.....عفیف اسلمی	۱۶۳.....شمس الدین حنفی
۱۵۹.....ملک اشرف برسبای	۱۶۴.....بی نوشت ها
۱۵۹.....کرمانی	۱۶۴.....سال ۸۴۸ق / ۱۴۴۴ - ۱۴۴۵م
۱۵۹.....بی نوشت ها	۱۶۴.....رویدادها
۱۶۰.....سال ۸۴۲ق / ۱۴۳۸ - ۱۴۳۹م	۱۶۴.....وقایع نظامی
۱۶۰.....وقایع نظامی	۱۶۴.....بی نوشت ها
۱۶۰.....درگذشتگان	۱۶۴.....سال ۸۴۹ق / ۱۴۴۵ - ۱۴۴۶م
۱۶۰.....ابن ناصرالدین قیسی	۱۶۴.....رویدادها
۱۶۰.....بساطی	۱۶۴.....درگذشتگان
۱۶۰.....بی نوشت ها	۱۶۴.....محمد هشتم نصری (ایسر)
۱۶۰.....سال ۸۴۳ق / ۱۴۳۹ - ۱۴۴۰م	۱۶۵.....بی نوشت ها
۱۶۰.....وقایع نظامی	۱۶۵.....سال ۸۵۰ق / ۱۴۴۶ - ۱۴۴۷م
۱۶۰.....درگذشتگان	۱۶۵.....رویدادها
۱۶۰.....ابن خطیب الناصریه	۱۶۵.....درگذشتگان
۱۶۱.....هواری	۱۶۵.....ابن مجدی
۱۶۱.....بی نوشت ها	۱۶۶.....ابشهی
۱۶۱.....۸۴۴ - ۱۴۴۰م	۱۶۶.....شاهرخ میرزا (معین الدین)
۱۶۱.....رویدادها	۱۶۶.....صالح تنوخی
۱۶۱.....درگذشتگان	۱۶۶.....نظام نیشابوری
۱۶۱.....ابن رسام	۱۶۶.....بی نوشت ها
۱۶۱.....ابن صیرفی	
۱۶۱.....ابن عمار	رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۵۱ - ۸۶۰ق
۱۶۱.....برزلی	۱۶۷.....سال ۸۵۱ق / ۱۴۴۷ - ۱۴۴۸م
۱۶۱.....رملی (شهاب الدین)	۱۶۷.....رویدادها
۱۶۲.....بی نوشت ها	۱۶۷.....درگذشتگان
۱۶۲.....سال ۸۴۵ق / ۱۴۴۱ - ۱۴۴۲م	۱۶۷.....ابوالخیر نجاش
۱۶۲.....رویدادها	۱۶۷.....اذرعی
۱۶۲.....درگذشتگان	۱۶۷.....ابن قاضی شبهه (تقی الدین)
۱۶۲.....تنبک جقمقی	۱۶۸.....قانی بای ناصری
۱۶۲.....معتضد بالله (دوم)	۱۶۸.....بی نوشت ها
۱۶۲.....مقریزی	۱۶۸.....سال ۸۵۲ق / ۱۴۴۸ - ۱۴۴۹م
۱۶۳.....بی نوشت ها	۱۶۸.....رویدادها
۱۶۳.....سال ۸۴۶ق / ۱۴۴۲ - ۱۴۴۳م	۱۶۸.....وقایع نظامی
۱۶۳.....سال ۸۴۷ق / ۱۴۴۳ - ۱۴۴۴م	۱۶۸.....درگذشتگان
۱۶۳.....رویدادها	۱۶۸.....ابن حجر عسقلانی
۱۶۳.....درگذشتگان	۱۶۹.....بی نوشت ها
۱۶۳.....ابن عدیم (شهاب الدین)	۱۶۹.....سال ۸۵۳ق / ۱۴۴۹ - ۱۴۵۰م

۱۷۵.....	سال ۸۵۸ ق / ۱۴۵۴ م.....	۱۶۹.....	رویدادها.....
۱۷۵.....	رویدادها.....	۱۶۹.....	درگذشتگان.....
۱۷۵.....	وقایع نظامی.....	۱۶۹.....	الغریک.....
۱۷۵.....	درگذشتگان.....	۱۶۹.....	پی‌نوشت‌ها.....
۱۷۵.....	بسطامی.....	۱۶۹.....	سال ۸۵۴ ق / ۱۴۵۰ - ۱۴۵۱ م.....
۱۷۵.....	پی‌نوشت‌ها.....	۱۶۹.....	رویدادها.....
۱۷۵.....	سال ۸۵۹ ق / ۱۴۵۴ - ۱۴۵۵ م.....	۱۶۹.....	درگذشتگان.....
۱۷۵.....	درگذشتگان.....	۱۶۹.....	ابن‌عرب‌شاه.....
۱۷۵.....	ابن‌مراغی (ابوالفتح).....	۱۷۰.....	سفطی.....
۱۷۵.....	نواجی.....	۱۷۰.....	مظفر رسولی.....
۱۷۶.....	پی‌نوشت‌ها.....	۱۷۰.....	عبدالباسط دمشقی.....
۱۷۶.....	سال ۸۶۰ ق / ۱۴۵۵ - ۱۴۵۶ م.....	۱۷۱.....	پی‌نوشت‌ها.....
۱۷۶.....	وقایع نظامی.....	۱۷۱.....	سال ۸۵۵ ق / ۱۴۵۱ - ۱۴۵۲ م.....
۱۷۶.....	درگذشتگان.....	۱۷۱.....	رویدادها.....
۱۷۶.....	کازرونی.....	۱۷۱.....	وقایع نظامی.....
۱۷۶.....	پی‌نوشت‌ها.....	۱۷۱.....	درگذشتگان.....
		۱۷۱.....	ابن‌اهدل.....
	رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۶۱ - ۸۷۰ ق	۱۷۱.....	سلطان مراد دوم.....
۱۷۶.....	سال ۸۶۱ ق / ۱۴۵۶ - ۱۴۵۷ م.....	۱۷۲.....	سیوطی (کمال‌الدین).....
۱۷۶.....	درگذشتگان.....	۱۷۲.....	عینی (بدرالدین).....
۱۷۶.....	ابن‌همام.....	۱۷۲.....	مستکفی بالله.....
۱۷۶.....	طرخان بیگ.....	۱۷۳.....	پی‌نوشت‌ها.....
۱۷۶.....	پی‌نوشت‌ها.....	۱۷۳.....	سال ۸۵۶ ق / ۱۴۵۲ - ۱۴۵۳ م.....
۱۷۷.....	سال ۸۶۲ ق / ۱۴۵۷ - ۱۴۵۸ م.....	۱۷۳.....	رویدادها.....
۱۷۷.....	رویدادها.....	۱۷۳.....	وقایع نظامی.....
۱۷۷.....	درگذشتگان.....	۱۷۳.....	درگذشتگان.....
۱۷۷.....	خضریگ.....	۱۷۳.....	خوشقدم بشتکی.....
۱۷۷.....	خلیفه قائم بامرالله.....	۱۷۳.....	ملک کامل خلیل.....
۱۷۷.....	عجیسی.....	۱۷۳.....	پی‌نوشت‌ها.....
۱۷۷.....	مازونی.....	۱۷۳.....	سال ۸۵۷ ق / ۱۴۵۳ م.....
۱۷۷.....	پی‌نوشت‌ها.....	۱۷۳.....	رویدادها.....
۱۷۷.....	سال ۸۶۳ ق / ۱۴۵۸ - ۱۴۵۹ م.....	۱۷۳.....	درگذشتگان.....
۱۷۷.....	وقایع نظامی.....	۱۷۴.....	ابن‌عاصم قیسی.....
۱۷۸.....	درگذشتگان.....	۱۷۴.....	زواوی.....
۱۷۸.....	ابن‌مشعشع.....	۱۷۴.....	ملک ظاهر جقمق.....
۱۷۸.....	آق شمس‌الدین.....	۱۷۴.....	نویری.....
۱۷۸.....	محمد عاشر احنف.....	۱۷۴.....	پی‌نوشت‌ها.....

۱۸۳	سال ۸۶۹ ق / ۱۴۶۴ - ۱۴۶۵ م	۱۷۸	پی‌نوشت‌ها
۱۸۳	رویدادها	۱۷۸	سال ۸۶۴ ق / ۱۴۵۹ - ۱۴۶۰ م
۱۸۳	درگذشتگان	۱۷۸	رویدادها
۱۸۳	عبدالحق مرینی	۱۷۸	وقایع نظامی
۱۸۴	پی‌نوشت‌ها	۱۷۸	درگذشتگان
۱۸۴	سال ۸۷۰ ق / ۱۴۶۵ - ۱۴۶۶ م	۱۷۸	جنید صفوی
۱۸۴	درگذشتگان	۱۷۹	محلی (جلال‌الدین)
۱۸۴	ابن ملقن (جلال‌الدین)	۱۷۹	پی‌نوشت‌ها
۱۸۴	باعونی (برهان‌الدین)	۱۷۹	سال ۸۶۵ ق / ۱۴۶۰ - ۱۴۶۱ م
۱۸۴	باعونی (شمس‌الدین)	۱۷۹	رویدادها
۱۸۴	جزولی	۱۷۹	درگذشتگان
۱۸۵	شریف حسنی	۱۷۹	تاج‌الدین قبطی
۱۸۵	پی‌نوشت‌ها	۱۸۰	علی وطاسی (ابو حسون)
رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۷۱ - ۸۸۰ ق		۱۸۰	ملک اشرف اینال
۱۸۵	سال ۸۷۱ ق / ۱۴۶۶ - ۱۴۶۷ م	۱۸۰	هانری دریانورد
۱۸۵	وقایع نظامی	۱۸۱	یحیی بن یحیی وطاسی
۱۸۵	درگذشتگان	۱۸۱	پی‌نوشت‌ها
۱۸۵	ابن عروس	۱۸۱	سال ۸۶۶ ق / ۱۴۶۱ - ۱۴۶۲ م
۱۸۵	ابن فهد (تقی‌الدین)	۱۸۱	رویدادها
۱۸۶	اسکندر آلبانیایی	۱۸۱	درگذشتگان
۱۸۶	مناوی	۱۸۱	ابوالفضل مشدالی
۱۸۶	پی‌نوشت‌ها	۱۸۱	پی‌نوشت‌ها
۱۸۶	سال ۸۷۲ ق / ۱۴۶۷ - ۱۴۶۸ م	۱۸۲	سال ۸۶۷ ق / ۱۴۶۲ - ۱۴۶۳ م
۱۸۶	رویدادها	۱۸۲	وقایع نظامی
۱۸۶	درگذشتگان	۱۸۲	درگذشتگان
۱۸۶	ابوسعید تیموری	۱۸۲	ابن دیری (سعدالدین)
۱۸۷	جهان‌شاه بن قرايوسف	۱۸۲	ابن عماد افقهسی
۱۸۷	مرعشی (شهاب‌الدین)	۱۸۲	پی‌نوشت‌ها
۱۸۷	ملک ظاهر بلبای	۱۸۲	سال ۸۶۸ ق / ۱۴۶۳ - ۱۴۶۴ م
۱۸۷	ملک ظاهر خشقند	۱۸۲	رویدادها
۱۸۸	پی‌نوشت‌ها	۱۸۲	وقایع نظامی
۱۸۸	سال ۸۷۳ ق / ۱۴۶۸ - ۱۴۶۹ م	۱۸۲	درگذشتگان
۱۸۸	رویدادها	۱۸۲	ابن سودون
۱۸۸	بلایای طبیعی	۱۸۲	یلقینی (علم‌الدین)
۱۸۸	وقایع نظامی	۱۸۳	سعد نصری
۱۸۸	درگذشتگان	۱۸۳	ملک عزیز یوسف
		۱۸۳	پی‌نوشت‌ها

۱۹۳.....	رویدادها	۱۸۸.....	خلیل ظاهری
۱۹۳.....	درگذشتگان	۱۸۹.....	پی‌نوشت‌ها
۱۹۳.....	ابن‌امیرحاج	۱۸۹.....	سال ۸۷۴ ق / ۱۴۶۹ - ۱۴۷۰ م
۱۹۳.....	ابن‌قطوبغا (زین‌الدین)	۱۸۹.....	درگذشتگان
۱۹۳.....	فناری	۱۸۹.....	ابن‌امام‌الکاملیه
۱۹۳.....	قوشچی	۱۸۹.....	ابن‌تغری بردی (جمال‌الدین)
۱۹۴.....	کافیجی	۱۸۹.....	ابن‌قاضی شبهه (بدرالدین)
۱۹۴.....	ملک‌ظاهر تمریغا	۱۸۹.....	رقیة بجائی
۱۹۴.....	موسی کحال	۱۸۹.....	پی‌نوشت‌ها
۱۹۴.....	پی‌نوشت‌ها	۱۹۰.....	سال ۸۷۵ ق / ۱۴۷۰ - ۱۴۷۱ م
۱۹۴.....	سال ۸۸۰ ق / ۱۴۷۵ - ۱۴۷۶ م	۱۹۰.....	رویدادها
۱۹۴.....	وقایع نظامی	۱۹۰.....	درگذشتگان
۱۹۴.....	درگذشتگان	۱۹۰.....	ابوزید ثعالبی
۱۹۵.....	اقسرائی	۱۹۰.....	شریف‌ادریسی (حفید)
۱۹۵.....	باعونی (جمال‌الدین)	۱۹۰.....	شهاب‌حجازی
۱۹۵.....	منهاجی	۱۹۱.....	مصنفک
۱۹۵.....	پی‌نوشت‌ها	۱۹۱.....	پی‌نوشت‌ها
		۱۹۱.....	سال ۸۷۶ ق / ۱۴۷۱ - ۱۴۷۲ م
		۱۹۱.....	رویدادها
۱۹۵.....	سال ۸۸۱ ق / ۱۴۷۶ - ۱۴۷۷ م	۱۹۱.....	وقایع نظامی
۱۹۵.....	رویدادها	۱۹۱.....	درگذشتگان
۱۹۵.....	درگذشتگان	۱۹۱.....	ابن‌قاضی عجلون
۱۹۵.....	ابن‌اجا (شمس‌الدین)	۱۹۱.....	عسقلانی (عزالدین)
۱۹۵.....	ابن‌قطوبغا (سیف‌الدین)	۱۹۱.....	پی‌نوشت‌ها
۱۹۵.....	پی‌نوشت‌ها	۱۹۲.....	سال ۸۷۷ ق / ۱۴۷۲ - ۱۴۷۳ م
۱۹۶.....	سال ۸۸۲ ق / ۱۴۷۷ - ۱۴۷۸ م	۱۹۲.....	وقایع نظامی
۱۹۶.....	رویدادها	۱۹۲.....	درگذشتگان
۱۹۶.....	درگذشتگان	۱۹۲.....	ابن‌یهادر مؤمنی
۱۹۶.....	ابن‌جیعان (علم‌الدین)	۱۹۲.....	متبولی
۱۹۶.....	ابن‌شحنه (لسان‌الدین)	۱۹۲.....	طوسی (علاء‌الدین)
۱۹۶.....	ابن‌مفلح حنبلی	۱۹۲.....	پی‌نوشت‌ها
۱۹۶.....	ابن‌قرقماس	۱۹۲.....	سال ۸۷۸ ق / ۱۴۷۳ - ۱۴۷۴ م
۱۹۶.....	حسن‌طویل (اوزون‌حسن)	۱۹۲.....	درگذشتگان
۱۹۷.....	پی‌نوشت‌ها	۱۹۲.....	ابن‌عبدربه
۱۹۷.....	سال ۸۸۳ ق / ۱۴۷۸ - ۱۴۷۹ م	۱۹۳.....	ابن‌یونس قسنطینی
۱۹۷.....	رویدادها	۱۹۳.....	پی‌نوشت‌ها
۱۹۷.....	درگذشتگان	۱۹۳.....	سال ۸۷۹ ق / ۱۴۷۴ - ۱۴۷۵ م

۲۰۲	پی‌نوشت‌ها	۱۹۷	مولی خضربک
۲۰۲	سال ۸۸۹ ق / ۱۴۸۴ - ۱۴۸۵ م	۱۹۷	پی‌نوشت‌ها
۲۰۲	رویدادها	۱۹۷	سال ۸۸۴ ق / ۱۴۷۹ - ۱۴۸۰ م
۲۰۲	پی‌نوشت‌ها	۱۹۷	رویدادها
۲۰۲	سال ۸۹۰ ق / ۱۴۸۵ - ۱۴۸۶ م	۱۹۷	درگذشتگان
۲۰۲	رویدادها	۱۹۷	ابن مفلح (برهان‌الدین)
۲۰۳	وقایع نظامی	۱۹۷	ابو ذر حلبی
۲۰۳	درگذشتگان	۱۹۸	مستنجد بالله
۲۰۳	ابن شحنه (ابوالفضل)	۱۹۸	پی‌نوشت‌ها
۲۰۳	ابن محلی	۱۹۸	سال ۸۸۵ ق / ۱۴۸۰ - ۱۴۸۱ م
۲۰۳	غالب بالله علی بن سعد نصری	۱۹۸	وقایع نظامی
۲۰۴	پی‌نوشت‌ها	۱۹۸	درگذشتگان
رویدادهای تاریخ اسلام از ۸۹۱ - ۹۰۰ ق		۱۹۸	ابن جیعان (شرف‌الدین)
۲۰۵	سال ۸۹۱ ق / ۱۴۸۶ م	۱۹۸	ابن فهد (نجم‌الدین)
۲۰۵	رویدادها	۱۹۸	برهان بقاعی
۲۰۵	وقایع نظامی	۱۹۹	ملا خسرو
۲۰۵	درگذشتگان	۱۹۹	پی‌نوشت‌ها
۲۰۵	ابن جلال‌الدین (یعقوب)	۱۹۹	سال ۸۸۶ ق / ۱۴۸۱ - ۱۴۸۲ م
۲۰۵	ابن جلال‌الدین (یوسف)	۱۹۹	رویدادها
۲۰۵	ابن ظهیره (برهان‌الدین)	۱۹۹	بلاای طبیعی
۲۰۶	ابن عزم تمیمی	۱۹۹	وقایع نظامی
۲۰۶	بکری (جلال‌الدین)	۱۹۹	درگذشتگان
۲۰۶	سبط ماردینی	۱۹۹	سلطان محمد دوم (فاتح)
۲۰۶	قلصادی	۲۰۰	پی‌نوشت‌ها
۲۰۶	پی‌نوشت‌ها	۲۰۰	سال ۸۸۷ ق / ۱۴۸۲ - ۱۴۸۳ م
۲۰۷	سال ۸۹۲ ق / ۱۴۸۶ - ۱۴۸۷ م	۲۰۰	رویدادها
۲۰۷	رویدادها	۲۰۰	وقایع نظامی
۲۰۷	وقایع نظامی	۲۰۰	درگذشتگان
۲۰۷	درگذشتگان	۲۰۰	ابن هائم منصوری
۲۰۷	ملک منصور عثمان	۲۰۱	عبدالرزاق سمرقندی
۲۰۷	پی‌نوشت‌ها	۲۰۱	پی‌نوشت‌ها
۲۰۷	سال ۸۹۳ ق / ۱۴۸۷ - ۱۴۸۸ م	۲۰۲	سال ۸۸۸ ق / ۱۴۸۳ - ۱۴۸۴ م
۲۰۷	رویدادها	۲۰۲	رویدادها
۲۰۷	بلاای طبیعی	۲۰۲	وقایع نظامی
۲۰۷	وقایع نظامی	۲۰۲	درگذشتگان
۲۰۸	درگذشتگان	۲۰۲	ابن ظهیره (جمال‌الدین)
		۲۰۲	طیناوی

۲۲۲.....بی‌نوشت‌ها	۲۱۷.....خلیفه متوکل ثانی
۲۲۲.....سال ۹۱۰ ق / ۱۵۰۴ - ۱۵۰۵ م	۲۱۷.....صدرالدین کبیر
۲۲۲.....رویدادها	۲۱۷.....فناری (علاءالدین)
۲۲۲.....بی‌نوشت‌ها	۲۱۷.....بی‌نوشت‌ها
	۲۱۷.....سال ۹۰۴ ق / ۱۴۹۸ - ۱۴۹۹ م
	۲۱۷.....رویدادها
	۲۱۷.....درگذشتگان
	۲۱۷.....توقاتی
	۲۱۸.....ملک ناصر محمد
	۲۱۸.....بی‌نوشت‌ها
	۲۱۸.....سال ۹۰۵ ق / ۱۴۹۹ - ۱۵۰۰ م
	۲۱۸.....رویدادها
	۲۱۸.....بی‌نوشت‌ها
	۲۱۸.....سال ۹۰۶ ق / ۱۵۰۰ - ۱۵۰۱ م
	۲۱۸.....رویدادها
	۲۱۹.....درگذشتگان
	۲۱۹.....بارتولومئو دیاش
	۲۱۹.....سبط ماردینی
	۲۱۹.....عزیزه بنت سطحی
	۲۱۹.....کرماستی
	۲۲۰.....ملک ظاهر قانصوه اشرفی
	۲۲۰.....ملک اشرف جنبلاط
	۲۲۰.....ملک عادل طومان بای
	۲۲۰.....بی‌نوشت‌ها
	۲۲۰.....سال ۹۰۷ ق / ۱۵۰۱ - ۱۵۰۲ م
	۲۲۰.....رویدادها
	۲۲۱.....وقایع نظامی
	۲۲۱.....بی‌نوشت‌ها
	۲۲۱.....سال ۹۰۸ ق / ۱۵۰۲ - ۱۵۰۳ م
	۲۲۱.....رویدادها
	۲۲۱.....وقایع نظامی
	۲۲۱.....بی‌نوشت‌ها
	۲۲۱.....سال ۹۰۹ ق / ۱۵۰۳ - ۱۵۰۴ م
	۲۲۱.....رویدادها
	۲۲۱.....درگذشتگان
	۲۲۱.....ابن ابی‌الجود
	۲۲۲.....ابن میزد
رویدادهای تاریخ اسلام از ۹۱۱ - ۹۲۰ ق	
۲۲۲.....سال ۹۱۱ ق / ۱۵۰۵ - ۱۵۰۶ م	
۲۲۲.....رویدادها	
۲۲۲.....وقایع نظامی	
۲۲۲.....درگذشتگان	
۲۲۲.....ابن فرفور (شهاب‌الدین)	
۲۲۳.....تیزی	
۲۲۳.....حاجی حسن زاده	
۲۲۳.....سیوطی (جلال‌الدین)	
۲۲۳.....بی‌نوشت‌ها	
۲۲۴.....سال ۹۱۲ ق / ۱۵۰۶ - ۱۵۰۷ م	
۲۲۴.....رویدادها	
۲۲۴.....وقایع نظامی	
۲۲۴.....درگذشتگان	
۲۲۴.....شروانی	
۲۲۴.....کریستوف کلمب	
۲۲۵.....بی‌نوشت‌ها	
۲۲۵.....سال ۹۱۳ ق / ۱۵۰۷ - ۱۵۰۸ م	
۲۲۵.....وقایع نظامی	
۲۲۵.....درگذشتگان	
۲۲۵.....حکیم حاجی	
۲۲۵.....بی‌نوشت‌ها	
۲۲۵.....سال ۹۱۴ ق / ۱۵۰۸ - ۱۵۰۹ م	
۲۲۵.....رویدادها	
۲۲۵.....وقایع نظامی	
۲۲۵.....درگذشتگان	
۲۲۵.....آبار	
۲۲۶.....عیدروس	
۲۲۶.....ونشریسی	
۲۲۶.....بی‌نوشت‌ها	
۲۲۶.....سال ۹۱۵ ق / ۱۵۰۹ - ۱۵۱۰ م	
۲۲۶.....رویدادها	

۲۳۲	نخجوانی	۲۲۶	وقایع نظامی
۲۳۲	ابن فهد هاشمی	۲۲۶	درگذشتگان
۲۳۳	عبدالباسط ملطی	۲۲۷	ابن حبیب صفدی
۲۳۳	پی‌نوشت‌ها	۲۲۷	پی‌نوشت‌ها
	رویدادهای تاریخ اسلام از ۹۲۱ - ۹۳۰ ق	۲۲۷	سال ۹۱۶ ق / ۱۵۱۰ - ۱۵۱۱ م
۲۳۳	سال ۹۲۱ ق / ۱۵۱۵ - ۱۵۱۶ م	۲۲۷	رویدادها
۲۳۳	رویدادها	۲۲۷	وقایع نظامی
۲۳۳	وقایع نظامی	۲۲۷	درگذشتگان
۲۳۳	درگذشتگان	۲۲۷	ابن شحنه (جلال‌الدین)
۲۳۴	ابن شحنه (ابوالبرکات)	۲۲۸	ابن مزهر
۲۳۴	دقون صنهاجی	۲۲۸	باعونی (بهاء‌الدین)
۲۳۴	آلبورک (Albuguerque)	۲۲۸	فرانسیسکود آلمیدا (F. D'Almida)
۲۳۴	پی‌نوشت‌ها	۲۲۸	پی‌نوشت‌ها
۲۳۴	سال ۹۲۲ ق / ۱۵۱۶ - ۱۵۱۷ م	۲۲۸	سال ۹۱۷ ق / ۱۵۱۱ - ۱۵۱۲ م
۲۳۴	رویدادها	۲۲۸	رویدادها
۲۳۵	وقایع نظامی	۲۲۸	وقایع نظامی
۲۳۵	درگذشتگان	۲۲۹	درگذشتگان
۲۳۵	ابن کرکی	۲۲۹	ابن غازی مکناسی
۲۳۵	ابن مؤید اماسی	۲۲۹	ابن ملیک
۲۳۵	حسین بیری	۲۳۰	ابن میمون مغربی
۲۳۵	حسین کردی	۲۳۰	پی‌نوشت‌ها
۲۳۶	عایشه باعونیه	۲۳۱	سال ۹۱۸ ق / ۱۵۱۲ - ۱۵۱۳ م
۲۳۶	ملک اشرف قانصوه غوری	۲۳۱	رویدادها
۲۳۷	پی‌نوشت‌ها	۲۳۱	وقایع نظامی
۲۳۷	سال ۹۲۳ ق / ۱۵۱۷ - ۱۵۱۸ م	۲۳۱	درگذشتگان
۲۳۷	رویدادها	۲۳۱	آمریگو وسپوتچی
۲۳۸	وقایع نظامی	۲۳۱	خیرالدین مهندس
۲۳۸	درگذشتگان	۲۳۱	دوانی (جلال‌الدین)
۲۳۸	ابن ماجد	۲۳۱	سلطان بایزید دوم
۲۳۹	رملی (شمس‌الدین)	۲۳۲	مظفرالدین شیرازی
۲۳۹	قائم بامرالله سعدی	۲۳۲	پی‌نوشت‌ها
۲۳۹	قسطلانی (شهاب‌الدین)	۲۳۲	سال ۹۱۹ ق / ۱۵۱۳ - ۱۵۱۴ م
۲۴۰	مستمسک بالله	۲۳۲	رویدادها
۲۴۰	ملک اشرف طومان بای	۲۳۲	پی‌نوشت‌ها
۲۴۰	ابن ابی شریف	۲۳۲	سال ۹۲۰ ق / ۱۵۱۴ - ۱۵۱۵ م
۲۴۰	پی‌نوشت‌ها	۲۳۲	وقایع نظامی
		۲۳۲	درگذشتگان

۲۴۶	درگذشتگان	۲۴۱	سال ۹۲۴ ق / ۱۵۱۸ - ۱۵۱۹ م
۲۴۶	ابن عربی عقیلی	۲۴۱	رویدادها
۲۴۷	خیری یک چرکسی	۲۴۱	وقایع نظامی
۲۴۷	بی‌نوشت‌ها	۲۴۱	درگذشتگان
۲۴۷	سال ۹۲۹ ق / ۱۵۲۲ - ۱۵۲۳ م	۲۴۱	عروج
۲۴۷	رویدادها	۲۴۱	بی‌نوشت‌ها
۲۴۷	وقایع نظامی	۲۴۲	سال ۹۲۵ ق / ۱۵۱۹ م
۲۴۷	درگذشتگان	۲۴۲	رویدادها
۲۴۷	ابن کیال	۲۴۲	وقایع نظامی
۲۴۸	واسکو دو گاما	۲۴۲	درگذشتگان
۲۴۸	بی‌نوشت‌ها	۲۴۲	ابن اجا
۲۴۸	سال ۹۳۰ ق / ۱۵۲۳ - ۱۵۲۴ م	۲۴۲	ابن سیوفی
۲۴۸	رویدادها	۲۴۲	ابن ملا
۲۴۸	وقایع نظامی	۲۴۲	لئوناردو داوینچی
۲۴۸	درگذشتگان	۲۴۲	بی‌نوشت‌ها
۲۴۹	ابن ایاس	۲۴۳	سال ۹۲۶ ق / ۱۵۱۹ - ۱۵۲۰ م
۲۴۹	ابن جیعان	۲۴۳	رویدادها
۲۴۹	ابن کمال	۲۴۳	وقایع نظامی
۲۴۹	احمد پاشا (حاکم مصر)	۲۴۳	درگذشتگان
۲۴۹	بحرق حمیری	۲۴۳	ابراهیم انطاکی
۲۵۰	شاه اسماعیل اول صفوی	۲۴۳	ابن سباط غربی
۲۵۰	ظهیرالدین اردبیلی	۲۴۳	بدلیسی
۲۵۰	کابرال پدرو آلوریش (Cabral Pedros Alvares)	۲۴۴	جان بردی غزالی
۲۵۰	بی‌نوشت‌ها	۲۴۴	حمزه ناشری
رویدادهای تاریخ اسلام از ۹۳۱ - ۹۴۰ ق		۲۴۴	رافائل
۲۵۱	سال ۹۳۱ ق / ۱۵۲۴ - ۱۵۲۵ م	۲۴۴	زکریا انصاری
۲۵۱	رویدادها	۲۴۴	سلطان سلیم اول
۲۵۱	وقایع نظامی	۲۴۵	بی‌نوشت‌ها
۲۵۱	درگذشتگان	۲۴۵	سال ۹۲۷ ق / ۱۵۲۰ - ۱۵۲۱ م
۲۵۱	وطاسی برتغالی	۲۴۵	رویدادها
۲۵۱	قوصونی	۲۴۵	وقایع نظامی
۲۵۱	بی‌نوشت‌ها	۲۴۵	درگذشتگان
۲۵۱	سال ۹۳۲ ق / ۱۵۲۵ - ۱۵۲۶ م	۲۴۵	ماژلان (Magellan)
۲۵۱	رویدادها	۲۴۶	نعیمی
۲۵۱	وقایع نظامی	۲۴۶	بی‌نوشت‌ها
۲۵۲	درگذشتگان	۲۴۶	سال ۹۲۸ ق / ۱۵۲۱ - ۱۵۲۲ م
		۲۴۶	رویدادها

۲۵۷	درگذشتگان	۲۵۲	جمالی
۲۵۷	ابن حمزه	۲۵۲	محمد حفصی
۲۵۷	ابن مکی	۲۵۲	محمد شناوی
۲۵۷	بوران بنت شحنه	۲۵۳	هادی سودی
۲۵۷	بی‌نوشت‌ها	۲۵۳	بی‌نوشت‌ها
۲۵۸	سال ۹۳۹ ق / ۱۵۳۲ - ۱۵۳۳ م	۲۵۳	سال ۹۳۳ ق / ۱۵۲۶ - ۱۵۲۷ م
۲۵۸	وقایع نظامی	۲۵۳	رویدادها
۲۵۸	بی‌نوشت‌ها	۲۵۳	وقایع نظامی
۲۵۸	سال ۹۴۰ ق / ۱۵۳۳ - ۱۵۳۴ م	۲۵۳	درگذشتگان
۲۵۸	رویدادها	۲۵۳	بدرالدین عاملی
۲۵۸	وقایع نظامی	۲۵۳	بی‌نوشت‌ها
۲۵۸	درگذشتگان	۲۵۳	سال ۹۳۴ ق / ۱۵۲۷ - ۱۵۲۸ م
۲۵۸	ابن کمال پاشا	۲۵۳	درگذشتگان
۲۵۸	ابو عبدالله محمد (یازدهم)	۲۵۴	ابن ابی‌لطف
۲۵۹	بی‌نوشت‌ها	۲۵۴	ابن نوح
		۲۵۴	بی‌نوشت‌ها
	رویدادهای تاریخ اسلام از ۹۴۱ - ۹۵۰ ق	۲۵۴	سال ۹۳۵ ق / ۱۵۲۸ - ۱۵۲۹ م
۲۵۹	سال ۹۴۱ ق / ۱۵۳۴ - ۱۵۳۵ م	۲۵۴	رویدادها
۲۵۹	رویدادها	۲۵۴	درگذشتگان
۲۵۹	درگذشتگان	۲۵۴	عائشه نصریه (حره)
۲۵۹	علی خواص	۲۵۵	غزی (رضی‌الدین)
۲۵۹	فاطمه بنت سیرین	۲۵۵	بی‌نوشت‌ها
۲۶۰	بی‌نوشت‌ها	۲۵۵	سال ۹۳۶ ق / ۱۵۲۹ - ۱۵۳۰ م
۲۶۰	سال ۹۴۲ ق / ۱۵۳۵ - ۱۵۳۶ م	۲۵۵	وقایع نظامی
۲۶۰	رویدادها	۲۵۵	درگذشتگان
۲۶۰	وقایع نظامی	۲۵۵	ابن شماع حلبی
۲۶۰	درگذشتگان	۲۵۶	ابن علوان حموی
۲۶۰	حاضری	۲۵۶	بی‌نوشت‌ها
۲۶۱	شمس‌الدین شامی	۲۵۶	سال ۹۳۷ ق / ۱۵۳۰ - ۱۵۳۱ م
۲۶۱	علی طرابلسی	۲۵۶	رویدادها
۲۶۱	بی‌نوشت‌ها	۲۵۶	وقایع نظامی
۲۶۱	سال ۹۴۳ ق / ۱۵۳۶ - ۱۵۳۷ م	۲۵۶	درگذشتگان
۲۶۱	رویدادها	۲۵۶	ابن فرفور (ولی‌الدین)
۲۶۱	وقایع نظامی	۲۵۶	بابر (ظهیرالدین)
۲۶۱	بی‌نوشت‌ها	۲۵۷	بی‌نوشت‌ها
۲۶۱	سال ۹۴۴ ق / ۱۵۳۷ - ۱۵۳۸ م	۲۵۷	سال ۹۳۸ ق / ۱۵۳۱ - ۱۵۳۲ م
۲۶۱	رویدادها	۲۵۷	وقایع نظامی

۲۶۵	ابن کثیر مکی	۲۶۱	وقایع نظامی
۲۶۵	اسحاق رومی	۲۶۲	درگذشتگان
۲۶۵	حسن حفصی	۲۶۲	ابن دبیع
۲۶۶	سلیمان مهری	۲۶۲	پی‌نوشت‌ها
۲۶۶	سنباطی (شهاب‌الدین)	۲۶۲	سال ۹۴۵ ق / ۱۵۳۸ - ۱۵۳۹ م
۲۶۶	کوپرنیک	۲۶۲	درگذشتگان
۲۶۶	خلیفه متوکل علی‌الله سوم	۲۶۲	ابن یکان
۲۶۶	پی‌نوشت‌ها	۲۶۲	اسفراینی
		۲۶۲	پی‌نوشت‌ها
		۲۶۲	سال ۹۴۶ ق / ۱۵۳۹ - ۱۵۴۰ م
		۲۶۲	وقایع نظامی
۲۶۷	سال ۹۵۱ ق / ۱۵۴۴ - ۱۵۴۵ م	۲۶۲	درگذشتگان
۲۶۷	درگذشتگان	۲۶۲	ایاس پاشا
۲۶۷	ابن شحنه (محب‌الدین)	۲۶۲	بامخرمه یمنی
۲۶۷	ابن مخرمه (جمال‌الدین)	۲۶۳	پی‌نوشت‌ها
۲۶۷	سنان‌الدین حکیم	۲۶۳	سال ۹۴۷ ق / ۱۵۴۰ - ۱۵۴۱ م
۲۶۷	شیخ‌زاده محیی‌الدین	۲۶۳	رویدادها
۲۶۷	فخرالدین معنی (اول)	۲۶۳	وقایع نظامی
۲۶۷	پی‌نوشت‌ها	۲۶۳	درگذشتگان
۲۶۷	سال ۹۵۲ ق / ۱۵۴۵ - ۱۵۴۶ م	۲۶۳	دلجی
۲۶۷	رویدادها	۲۶۳	قوبضی (زین‌الدین)
۲۶۸	وقایع نظامی	۲۶۴	مغوش کومی
۲۶۸	پی‌نوشت‌ها	۲۶۴	پی‌نوشت‌ها
۲۶۸	سال ۹۵۳ ق / ۱۵۴۶ - ۱۵۴۷ م	۲۶۴	سال ۹۴۸ ق / ۱۵۴۱ - ۱۵۴۲ م
۲۶۸	رویدادها	۲۶۴	وقایع نظامی
۲۶۸	درگذشتگان	۲۶۴	درگذشتگان
۲۶۸	ابن طولون (شمس‌الدین)	۲۶۴	دشتکی
۲۶۸	خیرالدین بار باروس	۲۶۴	پی‌نوشت‌ها
۲۶۹	صفوی ایجی	۲۶۴	سال ۹۴۹ ق / ۱۵۴۲ - ۱۵۴۳ م
۲۶۹	مارتین لوتر	۲۶۴	رویدادها
۲۶۹	پی‌نوشت‌ها	۲۶۴	درگذشتگان
۲۶۹	سال ۹۵۴ ق / ۱۵۴۷ - ۱۵۴۸ م	۲۶۴	عرفه قیروانی
۲۶۹	وقایع نظامی	۲۶۵	پی‌نوشت‌ها
۲۷۰	درگذشتگان	۲۶۵	سال ۹۵۰ ق / ۱۵۴۳ - ۱۵۴۴ م
۲۷۰	ابن عمادی (برهان‌الدین)	۲۶۵	رویدادها
۲۷۰	ابن فهد (محب‌الدین)	۲۶۵	وقایع نظامی
۲۷۰	جوی‌زاده	۲۶۵	درگذشتگان
۲۷۰	پی‌نوشت‌ها		

رویدادهای تاریخ اسلام از ۹۵۱ - ۹۶۰ ق

۲۸۴	وقایع نظامی
۲۸۴	بی‌نوشت‌ها
۲۸۴	سال ۹۷۷ ق / ۱۵۶۹ - ۱۵۷۰ م
۲۸۴	رویدادها
۲۸۴	وقایع نظامی
۲۸۴	بی‌نوشت‌ها
۲۸۴	سال ۹۷۸ ق / ۱۵۷۰ - ۱۵۷۱ م
۲۸۴	سال ۹۷۹ ق / ۱۵۷۱ - ۱۵۷۲ م
۲۸۴	وقایع نظامی
۲۸۵	درگذشتگان
۲۸۵	ابن‌رمضان‌زاده
۲۸۵	حنّاوی‌زاده
۲۸۵	قینالی‌زاده
۲۸۵	بی‌نوشت‌ها
۲۸۵	سال ۹۸۰ ق / ۱۵۷۲ - ۱۵۷۳ م
۲۸۵	رویدادها
۲۸۵	وقایع نظامی
۲۸۵	درگذشتگان
۲۸۵	ابن‌زنبل
۲۸۶	احمد حفصی
۲۸۶	زینب غزیه
۲۸۶	بی‌نوشت‌ها

رویدادهای تاریخ اسلام از ۹۸۱ - ۹۹۰ ق

۲۸۶	سال ۹۸۱ ق / ۱۵۷۳ - ۱۵۷۴ م
۲۸۶	رویدادها
۲۸۶	وقایع نظامی
۲۸۶	درگذشتگان
۲۸۶	غالب سعیدی
۲۸۷	بی‌نوشت‌ها
۲۸۷	سال ۹۸۲ ق / ۱۵۷۴ - ۱۵۷۵ م
۲۸۷	رویدادها
۲۸۷	درگذشتگان
۲۸۷	ابوالسعود عمادی
۲۸۷	سلطان سلیم دوم
۲۸۸	قرمانی
۲۸۸	بی‌نوشت‌ها

۲۸۰	سروری حنفی
۲۸۰	بی‌نوشت‌ها
۲۸۰	سال ۹۷۰ ق / ۱۵۶۲ - ۱۵۶۳ م
۲۸۰	درگذشتگان
۲۸۰	ابن‌نجیم (بدرالدین)
۲۸۰	قویضی (شمس‌الدین)
۲۸۰	بی‌نوشت‌ها

رویدادهای تاریخ اسلام از ۹۷۱ - ۹۸۰ ق

۲۸۰	سال ۹۷۱ ق / ۱۵۶۳ - ۱۵۶۴ م
۲۸۰	درگذشتگان
۲۸۰	ابن‌حنبل (رضی‌الدین)
۲۸۰	ابن‌نقیب (غرس‌الدین)
۲۸۰	بی‌نوشت‌ها
۲۸۱	سال ۹۷۲ ق / ۱۵۶۴ - ۱۵۶۵ م
۲۸۱	درگذشتگان
۲۸۱	بامخرمه (تقی‌الدین)
۲۸۱	ژان کالون Johan Calvin
۲۸۱	میکلانژ (Michel Ange)
۲۸۱	بی‌نوشت‌ها
۲۸۲	سال ۹۷۳ ق / ۱۵۶۵ - ۱۵۶۶ م
۲۸۲	درگذشتگان
۲۸۲	شعرانی (ابوالمواهب)
۲۸۲	بی‌نوشت‌ها
۲۸۲	سال ۹۷۴ ق / ۱۵۶۶ - ۱۵۶۷ م
۲۸۲	رویدادها
۲۸۲	درگذشتگان
۲۸۲	ابن‌حجر هیثمی
۲۸۲	سلطان سلیمان قانونی
۲۸۳	بی‌نوشت‌ها
۲۸۳	سال ۹۷۵ ق / ۱۵۶۷ - ۱۵۶۸ م
۲۸۳	رویدادها
۲۸۳	وقایع نظامی
۲۸۴	درگذشتگان
۲۸۴	عبدالکریم‌زاده
۲۸۴	بی‌نوشت‌ها
۲۸۴	سال ۹۷۶ ق / ۱۵۶۸ - ۱۵۶۹ م

۲۹۸..... پی‌نوشت‌ها	۲۹۶..... درگذشتگان
۲۹۸..... سال ۱۰۰۰ ق / ۱۵۹۱ - ۱۵۹۲ م	۲۹۶..... خطاب
۲۹۸..... درگذشتگان	۲۹۶..... پی‌نوشت‌ها
۲۹۸..... ایوبی (شرف‌الدین)	۲۹۶..... سال ۹۹۶ ق / ۱۵۸۷ - ۱۵۸۸ م
۲۹۸..... تمجروتی	۲۹۶..... رویدادها
۲۹۹..... علی اکبر	۲۹۶..... درگذشتگان
۲۹۹..... پی‌نوشت‌ها	۲۹۶..... اولوج علی (علج علی)
	۲۹۷..... مهندس سنان
	۲۹۷..... پی‌نوشت‌ها
	۲۹۷..... سال ۹۹۷ ق / ۱۵۸۸ - ۱۵۸۹ م
	۲۹۷..... وقایع نظامی
	۲۹۷..... درگذشتگان
	۲۹۷..... سپاهی زاده
	۲۹۷..... پی‌نوشت‌ها
	۲۹۸..... سال ۹۹۸ ق / ۱۵۸۹ - ۱۵۹۰ م
	۲۹۸..... سال ۹۹۹ ق / ۱۵۹۰ - ۱۵۹۱ م
	۲۹۸..... وقایع نظامی
	۲۹۸..... درگذشتگان
	۲۹۸..... ابن حمزه جزائری
	۲۹۸..... جنابی
فهرست‌ها	
۳۰۱..... فهرست و مدت حکومت حاکمان و سلاطین	
۳۰۱..... دولت‌های شمال آفریقا	
۳۰۱..... الف) دوران مالیک بحری (۶۴۸ - ۷۸۴ ق)	
۳۰۲..... ب) دوران مالیک بُرجی (۱۲۹۹ - ۱۵۹۵ م / ۷۸۴ - ۹۲۳ ق)	
۳۰۳..... سلاطین دولت عثمانی (۱۲۹۹ - ۱۵۹۵ ق / ۶۹۸ - ۱۰۰۳ ق)	
۳۰۵..... فهرست مکان‌ها	
۳۱۱..... فهرست اعلام	
۳۲۱..... فهرست منابع و مآخذ	
۳۲۱..... منابع تاریخی	
۳۲۳..... منابع ترجمه شده به عربی	
۳۲۳..... منابع خارجی	

سخنی با خواننده

کتاب رویدادهای تاریخ اسلام ترجمه «احداث التاريخ الاسلامی بترتیب السنین» است که نویسنده‌ای سوری، دکتر عبدالسلام ترمائینی تدوین کرده و اطلاعات ارزشمندی را به اختصار در اختیار خواننده قرار می‌دهد. در مقدمه جلد اول و دوم این کتاب به برخی ویژگی‌ها و کاستی‌های آن اشاره شده، اما چون ممکن است برخی پژوهشگران تنها از این جلد بهره ببرند، یادآوری برخی نکات و ذکر ویژگی‌های کلی کتاب ضروری می‌نماید. نویسنده در آغاز جلد نخست، کلیاتی از تاریخ اسلام را در شش محور ذیل عنوان «مقدمه‌ای بر سیر حوادث» آورده است. در محور نخست با عنوان «حوادث سده پیش از هجرت» ضمن اشاره به تاریخ ایران و روم و عصر جاهلی، از تولد، بعثت و هجرت پیامبر ﷺ سخن گفته است. «رویدادهای عصر پیامبر از هجرت تا وفات» دومین عنوان این قسمت است که با اشاره به وضعیت یشرب پیش از هجرت پیامبر ﷺ به ساختن مسجد، توطئه یهودیان و پیمان‌شکنی و جنگ‌های آنان با پیامبر ﷺ صلح حدیبیه، عمرة القضا، نامه‌های پیامبر به امرا و پادشاهان، فتح مکه، غزوة تبوک و حجة الوداع پرداخته است. سومین عنوان «مسئله خلافت» است. جریان سقیفه، موضع بنی‌هاشم و بنی‌امیه در برابر حکومت ابوبکر، جانشینی عمر و شورای او، انتخاب عثمان توسط عبدالرحمن بن عوف، خلافت امام علی علیه السلام، وقایع عصر ایشان، جنگ‌های جمل، صفین و نهروان و سرانجام پذیرش صلح از جانب امام حسن علیه السلام از مهم‌ترین نکاتی است که در این قسمت بدانها اشاره شده و در ادامه به خلافت بنی‌امیه و پیامدهای آن و سپس به فرقه‌های مختلف آن دوره پرداخته است. «روند فتوحات اسلامی»، «قیام‌ها در دوران امویان» و در نهایت «قیام‌ها و حملات در دوره اول خلافت عباسیان و پیامدهای آن» مهم‌ترین محورهای مقدمه نسبتاً طولانی کتاب است.

نویسنده پس از آن، رویدادهای تاریخ اسلام را بر اساس سالشمار و از سال نخست پی گرفته است. دو نوع دسته‌بندی در ارائه مطالب دیده می‌شود که هر دو بر اساس سالشمار است. ابتدا در یک دسته‌بندی کلی رخدادها را در یک دوره ده ساله در نظر گرفته و سپس در ضمن آن، وقایع مهم هر سال را آورده است.

نویسنده در بیان وقایع هر سال ابتدا فهرستی از مهم‌ترین رخدادها را که عمده‌تأسیسی هستند، ذکر کرده، سپس نام درگذشتگان آن سال را آورده و در نهایت هم توضیح و شرح حال آنها را بیان کرده و ارجاعات و منابع را در پایان مطالب و رویدادهای هر سال آورده است. جلد اول به بیان حوادث تا پایان نیمه اول قرن سوم و جلد دوم به نیمه دوم قرن سوم تا پایان قرن پنجم هجری پرداخته است و جلد سوم رخدادها را آغاز قرن ششم تا سال ۷۵۰ هجری را بررسی کرده و این مجلد نیز حوادث را تا پایان قرن دهم پیگیری می‌کند.

کتاب دارای فواید فراوان و اطلاعات ارزشمندی است که به راحتی در دسترس است و برای عموم پژوهشگران قابل استفاده می‌باشد؛ ویژگی‌هایی که می‌توان گفت در زبان فارسی کم‌نظیر است. فهرست مطالب و فهرست اعلام، نام شهرها و نیز خلفا و مدت حاکمیت و زندگانی آنها در کنار نمودارهای قبایل و خاندان برزیبایی و اهمیت آن افزوده است. اختصار و پرهیز از زیاده‌گویی و اکتفا به ارائه وقایع از مهم‌ترین ویژگی‌های این اثر است. اگرچه به طور طبیعی از تحلیل وقایع و رخدادها خودداری کرده است که شاید در این راه به طبری اقتدا کرده باشد، استفاده از منابع متعدد و متنوع تاریخی، رجالی، جغرافیایی و طبقات از ویژگی‌های دیگر این کتاب است.

یکی از محاسن این کتاب ارائه چکیده‌ای از مهم‌ترین وقایع هر سال است که ذیل سه عنوان رویدادها، وقایع نظامی و درگذشتگان آمده است. ویژگی دیگر کتاب آن است که تنها به شخصیت‌های سیاسی بسنده نکرده و با شرح حال برخی شاعران، عالمان و فرماندهان نظامی و... در شناخت تاریخ اجتماعی کمک شایانی به خواننده می‌کند.

اطلاعات ارزشمند کتاب راه دستیابی به اطلاعات تاریخی را برای بسیاری از پژوهشگران و محققان آسان کرده است؛ اما با همه این محاسن که بسیار بیش از این است، ایرادهایی در آن دیده می‌شود که از مهم‌ترین آنها عدم تخصص نویسنده و تعصب نژادی و مذهبی اوست.

الف) عدم تخصص: نویسنده کتاب چنان‌که خود می‌گوید دانش آموخته رشته حقوق است و بیشتر عمر خود را به پژوهش و تدریس مسائل حقوقی در دانشگاه‌های مختلف سوریه و کویت گذرانده و تنها در اوقات فراغت خویش به تاریخ اسلام توجه کرده است.^۱

احتمالاً وی تحت تأثیر طبری و شهرتی که کتاب تاریخ او کسب کرده، قرار گرفته و تصمیم به تدوین این کتاب گرفته است؛ چنان‌که در مقدمه و سخن از برجستگی تاریخ‌نگاران پرآوازه در فقه و حدیث و تفسیر از طبری یاد می‌کند؛^۲ بیان مطالب به شیوه سالشمار می‌تواند بیانگر تأثیرپذیری او از طبری باشد.

به هر حال نویسنده محترم فاقد تخصص تاریخی بوده و از این‌رو در ارائه مطالب روش تاریخی را رعایت نکرده و تنها به ذکر مجموعه‌ای از روایات تاریخی پرداخته و گاه به آثاری استناد کرده که قابلیت استناد ندارند یا نمی‌توانند تنها منبع مورد اتکا باشند. در این زمینه پایه و منبع اصلی کار ترمانی کتاب الاعلام زرکلی است که چنین اعتماد و استنادی زینده یک اثر تاریخی نیست و مترجمان محترم نیز بدان توجه داشته و اشاره کرده‌اند.^۳ شاید همین عدم تعلق به علم تاریخ باعث شده تاریخ را مقدمه علوم انسانی معرفی کند؛^۴ درحالی‌که تاریخ از مهم‌ترین علوم انسانی و بلکه مادر علوم انسانی است.

ب) تعصب: یکی از نکات مهم در نگارش کتاب‌های تاریخی رعایت انصاف و بی‌طرفی و دخالت‌ندادن تعصبات نژادی و مذهبی در نوشتار است؛ اما این مهم از جانب نویسنده محترم نادیده گرفته شده و علی‌رغم ادعای ایشان مبنی بر بی‌طرفی در قضاوت درباره رخدادهای تاریخی،^۵ بدان پایبند نبوده و تعصب نژادی و مذهبی در جای‌جای اثرش به چشم می‌خورد. تعصب عربی نویسنده محترم از نخستین صفحات کتاب یعنی مقدمه جلد نخست آن آشکار است؛ آنجا که بر خواننده عرب تکیه کرده و می‌گوید: «برای روند تاریخ مقدمه‌ای نوشته... تا خواننده عرب به علل آن پی برد و از اوج گرفتن آن توانایی بیابد و از سقوط آن پند و عبرت آموزد». «گویا نویسنده عرب را عین اسلام و عرب‌ها را مسلمان دانسته و از این‌رو تاریخ را برای عبرت‌آموزی اینان نوشته است.

ایشان در جای دیگر غلبه نژاد ایرانی و عرب‌های غیراصیل و محدودیت نقش عرب‌های اصیل را باعث بازگشت گروه اخیر به بادیه دانسته و می‌گوید: «نتیجه این شد که شمشیرهای بران در دست مؤمنان توانمند نبود و فریضه جهاد متوقف شد و در نتیجه این ایستایی مرزهای دولت اسلامی نیز در همان جایی که امویان رسیده بودند، ثابت ماند و دیگر پیشرفت نکرد».^۶

این سخن از چند جهت دارای اشکال است؛ نخست آنکه تنها عرب‌های اصیل را مصداق مؤمنان دانسته است و این بیانگر تعصب عربی نویسنده است و دیگر آنکه فریضه جهاد متوقف نشد و مرزهای دولت اسلامی هم بسیار فراتر از امویان رفت. فتوحات عباسیان در قلمرو روم و نیز مناطق شرقی گواه این مدعاست.

۱. عبدالسلام ترمانی؛ رویدادهای تاریخ اسلام؛ ج ۱، ص ۳۱.

۲. همان.

۳. همان، ص ۲۷.

۴. همان، ص ۳۱.

۵. همان.

۶. همان.

۷. همان، ص ۸۵.

تعصب مذهبی نویسنده هم در جای جای اثر به‌ویژه آنجا که روایات و رخداد‌های تاریخی با اعتقادات و باورهای او برخورد می‌کند، دیده می‌شود... چنان‌که در بحث از زندقه و بیان اهداف زندیقان می‌گوید: «دومین هدفی که زندیقان در پی آن بودند، تباه‌سازی عقاید مسلمانان در زیر لوای شیعه‌گری بود»^۱. این سخن نویسنده که زندقه و تشیع را مرتبط با یکدیگر دانسته، برخاسته از تعصب مذهبی اوست. سخن او دربارهٔ خلفا به‌ویژه موضع‌گیری او در جریان‌های سیاسی مربوط به امیرالمؤمنین (علیه السلام) و موضع‌گیری او در برابر شخصیت‌های شیعی مانند مؤمن‌الطاق و دیدگاه او دربارهٔ ایرانیان و موالی، نمونه‌های دیگری از تعصب او را نمایان می‌کند. وجود چنین مطالبی در جلد نخست، راقم این سطور را به نگرش نقد مختصری بر آن واداشت.^۲ این اشکال‌ها در جلد دوم نسبت به جلد اول تا حدی کاهش یافت و در جلد سوم و چهارم تلاش گردیده این اشکال‌ها به حداقل برسد.

ترجمه حاضر دستامد تلاش حجت‌الاسلام والمسلمین علی اکبر امامی حجتی است که با همکاری حجت‌الاسلام والمسلمین مصطفی شفیعی به انجام رسید.

بی‌تردید اجرای این پژوهش و غنای علمی آن مدیون تلاش‌های ارزنده مدیر محترم گروه فرهنگ و تمدن اسلامی حجت‌الاسلام جناب آقای محمد غفوری، اعضای محترم شورای پژوهشی پژوهشکده آیت‌الله محمدهادی یوسفی غروی، استاد محمدجواد صاحبی، حجج اسلام آقایان رمضان محمدی، مصطفی صادقی، سیدقاسم رزاقی، دکتر نعمت‌الله صفری، دکتر سیدحسین فلاح‌زاده، مدیر محترم امور پژوهشی پژوهشکده حجت‌الاسلام مهدی نورمحمدی، کارشناس محترم گروه حجت‌الاسلام سیدرسول کاظمی نسب و آقای مهدی بنی‌حسن است که جا دارد از زحمات و تلاش‌های ایشان قدردانی به عمل آورم؛ همچنین بایسته است از نشر پژوهشگاه که فرایند آماده‌سازی اثر و چاپ و نشر آن را بر عهده داشتند، سپاسگزاری نمایم؛ درضمن شایسته است از رئیس محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر نجف لک‌زایی تشکر کنم که بدون پشتیبانی و یاریگری بی‌دریغ و مؤثر ایشان، پژوهش حاضر به سرانجام نمی‌رسید.

پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت (علیهم السلام) در راستای حیات و بالندگی علم و دانش، آثار خود را در اختیار جامعه علمی قرار داده، پیشاپیش از انتقادات و پیشنهادهای علمی همه استادان، صاحب‌نظران و پژوهشگران محترم استقبال می‌کند. امید است این فعالیت‌های علمی زمینه‌ساز رشد و پویایی دانش تاریخ و به دنبال آن تمدن اسلامی گردد.

دکتر حمیدرضا مطهری

مدیر پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت (علیهم السلام)

۱. همان، ص ۹۱.

۲. حمیدرضا مطهری؛ «تأملی در کتاب رویدادهای تاریخ اسلام»، مجله آئینه پژوهش؛ ش ۱۳۲، سال ۱۳۹۰.

«وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ»^۱: و برای هر امتی اجل‌ی است؛ پس چون اجلشان فرا رسد، نه [می‌توانند] ساعتی آن را پس اندازند و نه پیش».

هشدار!

رویدادهای تاریخ، سرگذشت پیشینیان است.
وای بر امتی که از سرگذشت پیشینیان پند نگیرد.

پیشگفتار

این مجلد، بخش چهارم کتاب احداث التاریخ الاسلامی است که شامل رویدادهای تاریخی سال ۷۵۱-۱۰۰۰ ق برابر با سال ۱۳۵۰-۱۵۹۱ م است.

در این مجموعه، حوادث تاریخی و اجتماعی و [شرح حال] دانشمندان هر علم و فنی گرد آمده است.

این بخش دربرگیرنده مهم‌ترین رویدادهایی است که در این فاصله محدود زمانی رخ داده است که عبارت‌اند از:

۱. فروپاشی دولت اسلام در اندلس؛

۲. دولت مالیک در مصر؛

۳. دولت عثمانیان؛

۴. دولت‌های شمال آفریقا؛

۵. پرتغال در هند؛

۶. پیدایش رنسانس در اروپا در سایه اکتشافات جغرافیایی و پیشرفت علم.

۱. فروپاشی دولت اسلام در اندلس

مسلمانان پس از فتح کامل شمال آفریقا اندلس را گشودند. آنان به رهبری دو فرمانده یکی عرب به نام موسی بن نصیر و دیگر بربری به نام طارق بن زیاد از مغرب میانی دریا را به سوی اندلس درنوردیدند و در سال ۹۲ ق (۷۱۱ م) آن را فتح کردند. پس از این دو فرمانده، حاکمانی یکی پس از دیگری بر آن حکومت کردند. در سال ۱۳۸ ق (۷۵۶ م) امیری از امویان به نام عبدالرحمن بن معاویه بن هشام بن عبدالملک، پس از مقاومت شدید امیرانی که بر اندلس حکم می‌راندند بر آن دست یافت و در آن دولتی اموی تشکیل داد و شهر قرطبه را پایتخت قرار داد. این دولت تا سال ۴۲۲ ق (۱۰۳۱ م) و در عهد آخرین پادشاه، یعنی هشام سوم المعتمد بالله ادامه یافت؛ سپس به دولت‌هایی کوچک معروف به ملوک الطوائف تبدیل شد که امیران آن، عرب یا بربر بودند. این امیران به قلمرو یکدیگر چشم داشتند و با هم می‌جنگیدند و در مقابل دریافت کمک از امیران اسپانیایی، بخشی از سرزمین قلمرو خود را به آنان می‌دادند. این درگیری‌ها با تحریک امیران اسپانیایی ادامه یافت [تا آنجا که] آنان بر همه امیرنشین‌های اسلامی جز غرناطه دست یافتند. ۲۱ پادشاه از بنی نصر (بنی الاحمر)، یکی پس از دیگری بر غرناطه حکم راندند؛ یعنی از سال ۶۲۹ ق (۱۲۳۱ م) - سال ۸۹۷ ق (۱۴۹۲ م) که با آخرین پادشاه آنان، محمد یازدهم ملقب به ابوعبدالله، حکومتشان پایان یافت و با زوال آنان، حکومت اسلام در اسپانیا پایان یافت. از عوامل این فروپاشی، اختلاف برادران بر سر منصب‌های حکومتی بود. این برادران از مادرها و نژادهای مختلف بودند و خواسته‌های مادران، اطرافیان و تعصبات قبیله‌ای و نژادی آنان را احاطه کرده بود و جنگ‌هایی را موجب گشت که امیران اسپانیایی به آن دامن می‌زدند. این امیران توانستند حکومت را از چنگ مسلمانان درآورند و پرچم اسلام و اعراب را از اندلس و اطراف آن به زیر کشند؛ درحالی‌که این پرچم هشتصد سال در اهتزاز بود.

۲. ممالیک مصر

در سال ۴۷ق ملک صالح نجم‌الدین، آخرین پادشاه ایوبی درگذشت. پس از او همسرش شجره‌الدین حکومت را به دست گرفت و جنگی را که پادشاه لویی نهم بر ضد مصر به راه انداخته بود، دنبال کرد و بر او پیروز شد و لویی را به اسارت گرفت؛ سپس در مقابل فدیهای کلان او را آزاد کرد و خود حکومت را به دست گرفت. چیزی نگذشت که با سرداری مملوکی به نام عزالدین ایبک از دواج کرد و به نفع او از حکومت کناره گرفت. عزالدین اولین پادشاه ممالیک بحری بود که در جزیره‌ای واقع در دریای نیل - رود نیل - سکونت داشتند. چیزی نگذشت که شجره‌الدین همسر مملوکی خود را به دلیل تصمیم از دواج با یکی از امیرزادگان به قتل رساند و خود به دلیل قتل، کشته شد. پس از عزالدین ۲۵ نفر از ممالیک بحری به حکومت رسیدند که آخرینشان ملک صالح حاجی دوم بود. پس از او ممالیک دیگری معروف به ممالیک برجی که ساکن برج قلعه [قاهره] بودند، به حکومت رسیدند. آنان تا سال ۹۲۳ق (۱۵۱۷م) حکومت کردند و شمار شاهانشان ۲۴ تن بود که آخرین آنان ملک اشرف طومان بای بود که پس از قتل ملک اشرف قانسوه غوری، در مرج دابق در جنگ با سپاه عثمانی به فرماندهی سلطان سلیم اول به حکومت رسیده بود. سپاه عثمانی در این جنگ سوریه را گرفت؛ سپس در جنگ ریدانیه بر مصر دست یافت. طومان بای نیز به دست سلیم اول به قتل رسید. با مرگ وی دولت ممالیک پایان یافت و جای آن را حکومت عثمانی گرفت. دولت ممالیک، ۲۷۴ سال به درازا کشید، ۱۴۴ سال ممالیک بحری و ۱۳۰ سال ممالیک برجی حکومت کردند و حدود ۴۸ پادشاه داشتند. جانشین هر پادشاه، پسر یا برادرش بود و گاه چند پسر، خلیفه می‌شدند مانند ملک ناصر محمد بن قلاوون که هشت تن از پسرانش یکی پس از دیگری به جایش نشستند و در اداره امور سستی کردند و دنبال هوا و هوس خود رفتند و ممالیک برجی به رهبری برقو، آخرین پادشاه آنان را برکنار کردند و دولت ممالیک برجی را تأسیس کرد. آنان هم همین روش را پیش گرفتند و هر پادشاهی پسر خود را به حکومت می‌نشانند و بیشتر اوقات، این پسران، کودک یا نابالغ بودند و نایبان، آنان را عزل و پسر خود را حاکم می‌کردند و همین طور عزل و نصب ادامه داشت تا اینکه عثمانیان بر سوریه و مصر چیره شدند و با قتل قانسوی غوری و پس از او طومان بای، آخرین پادشاه ممالیک برجی، در سال ۹۲۳ق (۱۵۱۷م) حکومتشان زوال یافت.

مردم مصر و سوریه در دولت ممالیک ستم زیادی را متحمل شدند؛ انواع فساد در دولتشان رواج یافت؛ علم و دانش نابود و منحصر به علوم دینی شد؛ فرقه‌های تصوف افزایش یافت و خرد مردم نادان را در اختیار گرفت. ممالیک آنان را به استهزای گرفتند، اموال آنان را چپاول می‌کردند و با آنان کاخ و مسجد می‌ساختند؛ کاخ‌ها را برای خوشی‌ها و مساجد را برای یادبود و به دست آوردن شفاعت به دلیل ظلم و ستمی که روا می‌داشتند، می‌ساختند.

۳. عثمانیان

عثمانیان در اواخر قرن هفتم هجری پدید آمدند. دولت آنان در عهد اولین پادشاه، عثمان بن ارطغرل در سال ۶۹۹ق (۱۲۹۹م) در شمال غربی آناتولی به پایتختی بورسه تأسیس شد؛ سپس مملکتشان گسترش یافت. آنان پادشاهان دولت‌های کوچک سلجوقی را که سرزمین آناتولی را تقسیم کرده بودند و دولت‌هاشان را در آن به پا داشته بودند، برکنار کردند و شروع به گسترش قلمرو خود کردند و [مراکز] حکومتی سلاجقه روم را اشغال کردند. سپاهیان عثمانی از طرف غرب از دریا گذشتند و به سرزمین روم (روملی) دست یافتند و در شهر ادرنه، مقر حکومتشان، اقامت گزیدند. در سال ۸۵۷ق (۱۴۵۳م) سلطان محمد دوم شهر قسطنطنیه را گرفت و دولت روم را به کلی ساقط کرد و با این فتح بزرگ به سلطان محمد فاتح ملقب شد. عثمانیان بر اروپای شرقی [نیز] دست یافتند و حکومت‌های آن مناطق را برانداختند؛ ولی دو بار در مقابل دیوارهای وین متوقف شدند و در عهد سلطان سلیمان قانونی نتوانستند از آن بگذرند. پس از درگذشت وی نیروهای عثمانی به سستی گراییدند و تسلیم یارانی [به ظاهر دوست] از گروه‌های مختلف شدند؛ از جمله یهودیانی که با اعراب مسلمان از اسپانیا طرد شدند و به کشور عثمانیان آمدند. آنان به تملق پادشاهان

می پرداختند و آنچه برای کامیابی و لذت می خواستند در اختیارشان قرار می دادند و در مقابل به زمین های بزرگی از فلسطین که سال به سال افزایش می یافت، دست یافتند. علاوه بر آن با تطمیع زمینداران، زمین های بسیاری را خریداری کردند.

۴. دولت های شمال آفریقا

این دولت ها از پادشاهانی تشکیل یافته بود که بر مغرب، الجزایر، تونس و طرابلس غرب حکم می راندند. چون اسپانیایی ها اعراب مسلمان را از غرناطه بیرون راندند، آنان که زنده ماندند، به مغرب مهاجرت کردند. اسپانیایی ها و پرتغالی ها به جنگ مغرب رفتند و بعضی از شهرهایش را تصرف کردند. این حمله ها و جنگ ها ادامه داشت تا اینکه عثمانیان وارد معرکه شدند و پس از چند جنگ، جلوی تجاوز دشمن را به شمال آفریقا گرفتند؛ سپس الجزایر، تونس و طرابلس غرب به حکومت عثمانی پیوست؛ ولی کشور مغرب مستقل باقی ماند و شریف های مراکش بر آن حکم می راندند.

۵. [حضور] پرتغال در هند

محصولات هند از راه دریای سرخ به مصر منتقل می شد و بعضی از دولت ها از جمله دولت بنادقه، آن را به اروپا می بردند. پس از گذشتن پرتغال از رأس الرجاء الصالح (دماغه امیدنیک) در جنوب آفریقا، آنان توانستند وارد آفریقا شوند و بر مراکز تجاری دست یابند و محصولات آن را به کشور خود منتقل کنند. میان پرتغالیان و دولت ممالیک جنگ هایی رخ داد که پیروزی از آن دولت پرتغال بود. مهم ترین جنگ، جنگ دریایی دیو در سال ۹۱۵ ق (۱۵۰۹ م) در نزدیکی ساحل غربی هند بود. در این جنگ، پرتغال نیرویی در هند مستقر کرد و بر مهم ترین محصولات و ادویه جات آن دست یافت. در سال ۹۸۷ ق (۱۵۸۰ م) پرتغال به اسپانیا ضمیمه شد و اسپانیا مالک عواید پرتغال شد تا اینکه در سال ۱۰۵۱ ق (۱۶۴۱ م) پرتغال استقلال خود را بازیافت.

۶. بیداری اروپا

درست در همان وقتی که دولت های اسلامی به جنگ و کشتار با یکدیگر مشغول بودند و برای توجیه جنگ های پی در پی خود از دین مایه می گذاشتند، اروپا که توانسته بود مسلمانان را از اسپانیا بیرون براند و حمله عثمانیان را در مرزهای وین متوقف کند از غفلت خود بیدار شد، جمود دینی را کنار گذاشت و عقل را برای کشف اسرار طبیعت به کار گرفت. دانشمندان پیشگام آنان به انواع علوم و فنون دست یافتند و مکتشفان، زمین را درنوردیدند و ناشناخته های آن را کشف کردند. همان طور که این دوره زمانی - که در این کتاب بدان پرداخته شده است - مظهر اقتدار دولت عثمانی بود، آغاز فروپاشی نیز بود. در این دوره بود که سران سپاه قدرت را در دست گرفتند و در اداره امور مملکت دخالت کامل کردند؛ در نتیجه فساد، جمود و واپس گرایی، مانع پیشرفت دانشی شد که اروپا درهای آن را گشوده بود و آغاز برتری آنان بر سرزمین های اسلامی شد.